

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

**Кваліфікаційна робота
ФОРМИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В
ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ**

Forms and methods of work assistant teacher in inclusive class

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

Виконала здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки
Освітньо-професійної програми
«Педагогіка середньої освіти»
Остапенко Юлія Андріївна
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Кузнецова Неля Вікторівна
Рецензент:
кандидат педагогічних наук, доцент
Ткаченко Майя Вікторівна

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри
педагогіки та освітнього
менеджменту
№ від
Завідувач кафедри
_____ Р.В. Костенко

Захищено на засіданні ЕК
протокол № від
Оцінка _____ / ____ / _____
(за національною, шкалою ECTS, бали)
Голова ЕК
_____

Одеса - 2021

АНОТАЦІЯ

Остапенко Ю.А. Форми та методи роботи асистента вчителя в інклюзивному класі. Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Освітньо-професійної програми «Педагогіка середньої освіти». КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». Одеса, 2021. Рукопис.

У кваліфікаційній роботі здійснене комплексне дослідження форм та методів роботи асистента вчителя в інклюзивному класі. Розглянута інклюзивна освіта як педагогічна проблема. Схарактеризовані компетенції та компетентності асистента вчителя в інклюзивному класі. Висвітлений досвід використання форм і методів інклюзивного навчання в країнах Європи. Проаналізований досвід роботи асистентів учителя в інклюзивному класі. Визначені напрями вдосконалення роботи асистента вчителя в інклюзивному класі. Запропоновані зміст, форми і методи роботи асистента вчителя з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Ключові слова: асистент вчителя, інклюзивний клас, форми та методи роботи асистента вчителя.

SUMMARY

Ostapenko Yu.A. Forms and methods of work of a teacher's assistant in an inclusive classroom. Manuscript.

Thesis for the degree of "Master" specialty 011 Educational, pedagogical sciences Educational and professional program "Pedagogy of Secondary Education". KZVO "Odessa Academy of Continuing Education of the Odessa Regional Council". Odessa, 2021. Manuscript.

In the thesis a comprehensive study of the forms and methods of work of a teacher's assistant in an inclusive classroom. Inclusive education is considered as a pedagogical problem. The competencies and competencies of the teacher's assistant in an inclusive classroom are characterized. The experience of using forms and methods of inclusive education in European countries is highlighted. The experience of teachers' assistants in an inclusive classroom is analyzed. The directions of improvement of work of the assistant teacher in an inclusive class are defined. The content, forms and methods of work of the assistant teacher with parents of children with features of psychophysical development are offered.

Key words: teacher's assistant, inclusive class, forms and methods of teacher's assistant work.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	8
1.1 Інклюзивна освіта як педагогічна проблема	8
1.2. Асистент вчителя в інклюзивному класі: компетенції та компетентності.....	12
1.3 Досвід використання форм і методів інклюзивного навчання в країнах Європи	16
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ	27
2.1. Аналіз досвіду роботи асистентів учителя в інклюзивних класах.....	27
2.2. Аналіз форм і методів роботи асистента вчителя в інклюзивному класі початкової школи	34
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3.НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ.....	45
3.1. Педагогічні умови успішності організації діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі.....	45
3.2. Зміст, форми і методи роботи асистента вчителя з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку	54
Висновки до розділу 3	61
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення особлива увага приділяється інтеграції людей з особливими потребами у соціокультурне середовище та освітній простір. Ця педагогічна проблема не повністю розкрита, кількість дітей з розумовими, психологічними та фізичними вадами потребують підтримки, психологічної та педагогічної допомоги. Недостатній рівень культури та освіти батьків дітей з особливими потребами є чинником, який має бути урахований освітянами. Недостатня кількість спеціалістів, брак приміщень, недостатній обсяг фінансування впливають на вирішення питань інклюзивної освіти. Сімейний стан, недостатня освітня підтримка (навчальні програми, вчителі, підручники) визначають процес ставлення суспільства до людей з особливими потребами. Відповідно до Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році, всі люди народжуються вільними, рівними у своїй гідності та правах і мають право на життя, свободу та безпеку. Права людини на життя, свободу та безпеку мають бути забезпечені при організації діяльності закладів загальної середньої освіти. Діти з особливими потребами мають право на захист, право на освіту та соціальне забезпечення з метою підтримки їх життєдіяльності та вільного розвитку.

Такий процес вимагає радикального вирішення проблем забезпечення повноцінного розвитку та виховання таких людей і суттєвих змін державної політики щодо реорганізації спеціальної освіти.

У цьому контексті школи повинні навчати всіх дітей жити та працювати разом і не лише переносити страждання, а й цінувати національні, мовні, культурні, духовні, соціальні, сенсорно-фізичні та соціально-емоційні відмінності людини. Таким чином, на шляху до інтеграції є не лише організаційні, технічні чи організаційно-управлінські зміни, а й нова філософія та світогляд сучасної освіти.

Педагоги-асистенти грають ключову допоміжну роль, допомагаючи учням досягти успіху в шкільному середовищі.

Дослідженню питань інклюзивної освіти присвячені роботи Н. Ашиток, М. Войцехівського, А. Колупаєвої, Н. Кравець, М. Сварник, В. Ткачук та інші. Але питання діяльності асистентів учителя настільки багатоаспектні, що потребують вивчення, що і обумовило вибір теми магістерського дослідження: «Форми та методи роботи асистента вчителя в інклюзивному класі».

Об'єкт дослідження: діяльність асистента вчителя в інклюзивному класі.

Предмет дослідження: форми і методи роботи асистента вчителя в інклюзивному класі.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати і емпірично дослідити форми і методи роботи асистента вчителя в інклюзивному класі.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукової літератури з'ясувати сутність, функції і особливості інклюзивної освіти.
2. На основі аналізу нормативних документів і теоретичних джерел визначити компетенції і компетентності асистента вчителя в інклюзивному класі.
3. Провести емпіричне дослідження форм та методів роботи асистентів вчителя в інклюзивному класі початкової школи.
4. Деталізувати педагогічні умови для успішної організації заходів щодо підтримки вчителів в інклюзивних класах.
5. Розробити рекомендації щодо змісту, форми та методів роботи педагогічних помічників з батьками дітей з психофізіологічного розвитку.

Методи дослідження: теоретичні - аналіз, порівняння, систематизація, абстрагування; емпіричні - педагогічне спостереження, опитування (анкетування, бесіда, інтерв'ю).

База емпіричного дослідження. Форми і методи роботи асистентів учителів в інклюзивному класі досліджувалися на базі закладів загальної середньої освіти Подільського району Одеської області. Основною базою дослідження обрано Новоселівський опорний заклад освіти Подільського району Одеської області.

Теоретичне значення отриманих результатів: у процесі дослідження нами здійснено аналіз наукових підходів щодо роботи асистента в інклюзивному класі; розробка моделі роботи асистента вчителя з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Практичне значення отриманих результатів: подання відомостей про застосування роботи асистента в інклюзивному класі. Результати дослідження можуть бути використані у практиці роботи вчителів з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були предметом обговорень на Першій науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти «Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті» (24 березня 2021 р., м. Одеса) та на II заочній Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток освіти і науки: проблеми, теорія, досвід і перспективи», присвяченій Дню науки (20 травня 2021 р, м. Вінниця).

Публікації за темою дослідження:

Остапенко Ю.А. Форми і методи роботи асистента вчителя в інклюзивному класі: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 20.05.2021 р. Вінниця, 2021. С. 209-211.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (66 найменувань, з них 5 – іноземною мовою) і додатків. Загальний обсяг роботи – 74 сторінки, з них 63 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

1.1. Інклюзивна освіта як педагогічна проблема

Довгий час освітні установи, переважно для дітей із освітніми захворюваннями, вважалися спеціальними школами, що мало певні недоліки. Проте перед дитиною, яка закінчила спеціальний навчальний заклад, постає проблема продовження освіти, проблема адаптації в суспільстві розсудливих людей. Я згодна з тим, що освіта для дітей з особливими освітніми потребами – це нова, але визнана форма навчання у багатьох країнах світу як комплексна освіта, яка дає кожній дитині право беззастережно вступати до середньої школи з усіма необхідними вимогами.

Ставлення суспільства і держави до людей з обмеженими можливостями в деякі історичні моменти змінилося – від ненависті та агресії до прийняття, усвідомлення необхідності ставитися до людей з обмеженими можливостями, а потім – навчити, та вступати у партнерські відносини та соціалізуватися [37, с. 174].

Порядок реалізації інклюзивної освіти в Україні визначається відповідно до концепції інклюзивної освіти, яким унормовано використання методів та методики педагогічного забезпечення освітнього процесу [40, с. 33].

В Україні модель інклюзивної освіти, ініційована державними установами, набуває дедалі більшого значення. Теоретичні концепції інклюзивної освіти представлені у роботах західних учених Д. Гарнера, А. Дайсона, М. Кінг-Сірса, Д. Леско, П. Мітлера, М. Вілла. Зарубіжний досвід застосування інклюзивної освіти відображений також у роботах Д. Бішоп, Х. Вуллі, М. Дарсі, М. Емітажа, Р. Зіглера, Д. Кемерона, Д. Кларка, Н. Клегга, Б. Крауфа. Науковці Д. Пойнт, Д. Річлер досліджували зазначену проблему.

Дослідженню питань інклюзивної освіти присвячені роботи Н. Ашиток, М. Войцехівського, А. Колупаєвої, Н. Кравець, М. Сварник, В. Ткачук та інші.

Інклюзивна освіта - це система освіти, заснована на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобути її за місцем свого проживання, включаючи освіту дітей із особливими освітніми потребами на рівні середньої школи [2, с. 3]. Метою інклюзивної освіти є покращення навчального середовища, забезпечення прав та потреб учнів, а також повага їх навичок та можливостей для досягнення успіху. Інклюзивна освіта означає, що усі учні можуть відвідувати загальноосвітні класи за місцем проживання, де їм, за необхідності, надають підтримку як у навчанні, і у зміні плану класної кімнати. [41, с. 38].

Основними принципами всебічної освіти є:

- 1) рівний доступ та якісної середньої освіти для всіх дітей;
- 2) визнання здатності окремої дитини до навчання та потреби суспільства та сприянні цьому;
- 3) забезпечення права дітей на розвиток у сімейному середовищі та доступ до всіх ресурсів місцевого співтовариства;
- 4) участь батьків у вихованні дітей як рівноправних партнерів та їх перших вчителів;
- 5) програми навчання, засновані на особисто-орієнтовному та індивідуальному підходах, що сприяють розвитку навичок безперервного навчання;
- 6) визнають, що інклюзивна освіта дає додаткові ресурси, необхідні задоволення спеціальних освітніх потреб дитини;
- 7) використання сучасних результатів досліджень та практики при реалізації інклюзивної моделі навчання;
- 8) Кадровий підхід у вихованні та навчанні дітей за участю вчителів, батьків, спеціалістів [10, с. 105].

А саме інклюзивна освіта передбачає комплексний набір індивідуальних та особисто-орієнтованих стилів навчання. Корекція девіації поведінки розладів, соціалізація учнів, подолання відставання у розвитку потребує вивчення та розуміння як структури наявного розладу розвитку, а й ступеня адаптацію до суспільства. Соціально-комунікативна діяльність забезпечує поінформованість кожного учня [34, с. 28].

Загальна освіта включає в себе:

1) наявність дитини з певними порушеннями у загальному класі (або в масовій групі дитячого садка), набуття знань, умінь та навичок у здорових однолітків;

2) соціальна, медична та освітня підтримка дітей;

3) науковий, організаційний менеджмент;

4) Забезпечте відповідні умови для професійного навчання, виховання, потребує правильної роботи (матеріально-технічне забезпечення, робоча сила, фінансова підтримка) і т. д. [6, с. 5].

Важливе місце у формі всебічної освіти займає проектно-розвивальна робота дітей з деякими особливостями та порушеннями психофізіологічного розвитку. Своєчасна логопедія - один з профілактичних заходів, який допомагає запобігти труднощам у навчанні і водночас може ефективно сприяти розвитку мозку дітей у цілому.

Інтеграційний процес може бути проміжним етапом у розвитку інклюзивної освіти. Існує ряд моделей такої освіти:

1) Соціальна - діти з особливими потребами можуть брати участь у позакласних заходах з іншими дітьми (їжа, ігри, подорожі тощо. буд.), а також у середній та старшій школі, але вони вчаться разом;

2) Функціональна - діти з особливими потребами та однокласники поєднані з частинами дітей з особливими потребами навчаються у спеціальному класі або шкільному класі та беруть участь тільки в деяких

спільних заходах; у повному поєднанні такі діти проводять весь свій час у загальних класи.

Навчаються у загальному класі або спеціальному класі та беруть участь лише у кількох спільних заходах щоб повністю інтегрувати тих дітей, які постійно проводять час в одних і тих же класах.

3) Навпаки – «здорові» діти ходять до спецшколи;

4) Спонтанне чи неконтрольоване - діти з особливими потребами навчаються у загальноосвітніх класах без додаткової спеціальної підтримки (є підстави вважати, що у багатьох країнах багато таких дітей все ще залишають навчатись на другий рік [7, с. 88].

Нещодавно термін «інтеграція» був замінений терміном «інклюзія», який має ширший контекст: інтеграція відображає зусилля щодо залучення учнів з особливими потребами до середніх шкіл і зазвичай пов'язана з адаптацією шкіл, їх загальної освітньої філософії до потреби. Всі здобувачі інклюзивної освіти мають бути різними на всіх рівнях, оскільки це система спеціальної освіти, яка включає широке коло учнів та диференційний освітній процес відповідно до потреб дітей з усіх груп та верств суспільства. Я вважаю, що один з основних обов'язків інклюзивної освіти - задовольняти безліч освітніх потреб у школі та за її межами. При визначенні характеру узагальнення слід звернути увагу на чотири фактори, що ілюструють його характеристики [7, с. 89]:

1. Інклюзія – це процес. Важливо, що інклюзія - це постійний пошук найефективніших способів задоволення особистих потреб всіх дітей. І тут диференціація сприймається як позитивне явище, стимулююче навчання усіх дітей та дорослих.

2. Інклюзія передбачає виявлення та подолання перешкод. Відповідно, це включає проведення всебічної оцінки, збір інформації з різних джерел для розробки плану особистого розвитку та практики педагогів.

3. Інклюзія спрямована саме на групи учнів, які перебувають у групі ризику виключення чи обмеження навчання. Вона встановлює моральну відповідальність для таких груп ризику та гарантує їм можливість брати участь у освітньому процесі [10, с. 104).

Виховання дітей з особливими потребами ґрунтується на збалансованих педагогічних принципах, ефективність яких неодноразово доводилось педагогікою, а також використання цих принципів, які подобаються всім дітям. Це означає, що різниця між людьми є природне явище, і навчання має адаптуватися до потреб дітей, а чи не «адаптовано» до стійких уявлень про організацію та характер освітнього процесу.

1.2. Асистент вчителя в інклюзивному класі: компетенції та компетентності

Дамо визначення поняттям «компетенція» і «компетентність», щоб наповнити їх змістом стосовно асистента вчителя інклюзивного класу. «Компетентність — динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [42, с. 43].

Компетентність (компетентності) як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особі повноваженнями.

У посадовій інструкції асистента вчителя чітко зазначено, що асистент завжди надає педагогічну та соціальну підтримку дітям з особливими освітніми потребами: виконує освітні завдання, забезпечує участь у різних видах освітньої діяльності; бере участь у групі експертів у розробці та реалізації плану особистісного розвитку дитини; бере участь у адаптації

навчальних матеріалів з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з особливими навчальними потребами [18, с. 22].

Крім того, асистенти вчителя, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, повинні розвивати такі навички:

- підтримувати вчителів, які працюють у значних класах, у підготовці навчальних матеріалів;
- забезпечувати контакт зі здобувачами освіти;
- керувати поведінкою учнів, проводити спостереження відповідно до вимог вчителя на уроках;
- створювати моделі організаційних навичок та відповідальності у школах;
- дотримуватись основних правил і процедур, прийнятих в організації освітнього процесу [51, с. 30].

Аналіз вітчизняної психологічної літератури та думки вчителів дає підстави визначення того, що діти з особливими освітніми потребами очікують кваліфікованої підтримки та допомоги з боку держави та будь-якої людини, тобто.

Асистент вчителя повинен бути підготовлений для вирішення особливих потреб, тому що він дотримується певних ролей (вимог):

- допомагає позитивно мислити (думки, наміри, почуття);
- має високі моральні якості (чуйність, справедливість, доброзичливість);
- ступінь стресовій стійкості, коли асистент вчителя повинен вміти переносити складні стресові ситуації, які можуть виникнути під час уроку, перерви тощо;
- облік потреб, прагнень, сфер інтересів, «особливої» дитини;
- враховувати особливості темпераменту із особистими труднощами;
- уміння асистента створювати ситуацію "успіху" на уроці;
- уміння налагоджувати емоційно-комунікативний зв'язок з дитиною;

- вміле використання слів «підтримка», «підтримка», «натхнення», і т. д.;
- виявляти співчуття до учнів та інших людей;
- рефлексивний погляд асистента на плюси та мінуси професійної діяльності;
- високі комунікативні навички (вербальні, невербальні);
- готовність асистентів вчителя працювати у групах чи у співпраці з вчителями, батьками та іншими фахівцями;
- активна участь асистента у навчальних курсах з особистісного розвитку, самоосвіти, самовдосконалення, кар'єрної стійкості та особистого планування [3, с. 33].

По-перше, уроки мають бути зосереджені на розвитку сильних сторін та талантів дитини, а не на її проблемах. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з обмеженими можливостями. Учні з типовим рівнем розвитку демонструють моделі поведінки, придатні для «особливих» учнів, цим мотивуючи їх розвивати й усвідомлено використовувати нові знання та навички. Відповідно, така взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та іншими дітьми в інклюзивних класах сприяє формуванню дружніх стосунків між дітьми. Учні природно вчаться терпіти міжособистісні відмінності, стають більш чутливими, розуміють і готові допомагати один одному [61, с. 24].

Інклюзивна освіта надає позитивний вплив на сім'ю та дітей з особливими освітніми потребами, які можуть отримати підтримку від інших батьків, та краще розуміють свою дитину, як діти розвиваються, що типово для атипових дітей, брати активну участь у освітньому процесі. Крім того, вчителі в інклюзивних класах починають краще розуміти відмінності та особисті характеристики дітей, більш ефективно працюючи з батьками та

іншими фахівцями (соціальними працівниками, керівниками), домашніми або господарствами тощо, експертами з мови, реабілітацією тощо.

Комплексна освіта для учнів із особливими освітніми потребами передбачає наступне:

- дозволяє покращити результати навчання, досягнення;
- забезпечити відповідні віку моделі однолітків;
- створювати можливості навчання у навколишньому середовищі;
- допомога у створенні комунікативних, соціальних та академічних навичок;
- забезпечення рівного та безкоштовного доступу до освіти;
- дозволяє підвищити рівень впевненості в собі, самооцінки, самоповаги;
- збільшити свої шанси на знайомство з новими друзями тощо [14, с. 36].

Особистість учня з особливими освітніми потребами спонукає інших учнів переоцінити своє «я», цінності та ставлення до своїх однолітків. У той самий час особистості дорослих, особливо помічників вчителів, також навіюють атмосферу свободи і самодисципліни, що допомагає виявляти «особливих» дітей.

На мою думку, нинішні асистенти вчителів не завжди отримують належну підготовку в закладах освіти, тому намагаються зосередитися на деталях своєї професії. Таким фахівцям потрібна допомога у розширенні їхнього розуміння основ інклюзивної освіти, взаємодії учня з особливими потребами з учителем у класі та особливостей розвитку. А також реалізація програм особистісного розвитку, диференціація навчання у класі та ефективна співпраця з батьками дітей з особливими освітніми потребами [18, с. 20].

Сказане вище можна назвати сукупністю взаємозалежних компонент педагогічних здібностей помічника вчителя [8, с.174-185]:

- мотивація (постійний систематичний професійний розвиток, педагогічні навички, загальна культура);

- інформованість (знання основ українського законодавства про освіту, соціальний захист; міжнародних документів з прав людини та дітей; державних освітніх стандартів; освітніх правил та положень). Навчання; Сучасні досягнення науки та практики в педагогіці; Психолого-педагогічна частина; Характеристики особливих дітей;

- операційні освітні потреби у різному віці; Методи, форми та прийоми ефективної роботи з дітьми); Заняття (індивідуальний та індивідуальний підхід; рівень підготовки та фізичної активності; володіння новітніми технічними засобами та ремонтним обладнанням; вміння застосовувати спеціальні знання) з урахуванням практики; Педагогічна підтримка дітей із особливими освітніми потребами в інклюзивному навчанні; Планування індивідуального розвитку; міжособистісні відносини між усіма учасниками освітньої діяльності);

- рефлексивний / прогностичний (спостерігати та аналізувати динаміку розвитку учнів; на основі дослідження поточного та потенційного розвитку дитини брати участь у розробці та реалізації індивідуального плану розвитку; оцінка результатів навчання учня) [31, с. 22].

У зв'язку з цим особливою професійною компетенцією помічника вчителя є комплексне особистісне осмислення, визначальна здатність виконувати професійні функції в інтегрованому освітньому процесі з урахуванням конкретних освітніх потреб. Учні також забезпечують інтеграцію дітей із особливими потребами у інклюзивну освіту довкола.

1.3. Досвід використання форм і методів інклюзивного навчання в країнах Європи

Важливим джерелом досвіду запровадження інклюзивної освіти у закладах загальної середньої освіти є вивчення зарубіжного досвіду. Розглянемо форми та методи інклюзивної освіти, що використовуються в

європейських країнах, залежно від їхньої здатності використовувати їх у класі, особливо з підтримуючими видами діяльності.

З 1970-х років анти дискримінаційні закони в європейських країнах приймаються відповідно до основних положень Декларацій Організації Об'єднаних Націй. Формується нова культурно-історична норма – повага до людських відмінностей. У розвинених країнах Західної Європи спеціальна освіта була перебудована, і зокрема, всебічна та інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами була визначена як початкова форма освіти для людей з обмеженими можливостями.

Проаналізувати історичні етапи розвитку інклюзивної міжнародної освіти, що розпочалася в Італії. Італія була однією з перших країн, які визнали всебічну освіту пріоритетом для дітей з особливими освітніми потребами (SEN), і сьогодні Італія є єдиною європейською країною, в якій 99,6% учнів здобувають загальну освіту. Фактично, відповідно до Закону про освіту в італійській шкільній системі немає спеціальних шкіл чи класів.

В Італії діти та молоді люди з обмеженими можливостями мають необмежену право на освіту для всіх дітей. У 1971 році в Італії було прийнято новий закон про освіту, і на законодавчому рівні всі діти мають право відвідувати середню школу, а батьки мають можливість обрати навчальний заклад. Крім того, було здійснено низку кроків для полегшення навчання цих дітей, таких як безкоштовний проїзд до школи, усунення архітектурних бар'єрів та аліменти. Згідно з новими правилами, спеціальні класи закриті, а загальні класи обмежені максимум 20 дітьми, з яких не більше двох дітей беруть участь в індивідуальній програмі та отримують додаткову академічну підтримку. На той час головною місією держави було покращення взаємодії школи з іншими установами, які надають послуги дітям з обмеженими можливостями, а також тісне співробітництво з батьками у процесі навчання [51, с. 23].

З 1990-1991 навчального року діти з обмеженими можливостями мають право відвідувати будь-яку середню школу після восьми років початкової освіти. Цей захід розробляється, керується та підтримується трьома незалежними організаціями, які працюють з дітьми, молоддю та дорослими з обмеженими можливостями:

- Міністерство освіти відповідає за призначення вчителів та їх використання у школах; Правління розробляє план та принципи заходу;
- Міністерство охорони здоров'я відповідає за послуги медичної та психологічної реабілітації та зобов'язане співпрацювати зі школами;
- Місцева влада відповідає за транспорт, розміщення в школі, підтримку сім'ї та соціальну підтримку [13, с. 55].

Навчальний процес з першого до восьмого класу проходить у затверджених умовах:

- у комбінованому класі до 20 учнів (максимальна кількість інших класів – 25 учнів);
- до занять допускаються не більше двох дітей з обмеженими можливостями;

В інтегрованих класах репетитори розподіляються за такою таблицею: робочі дні у перших класах – 24 години на тиждень, у шостих класах – вісім – 18 годин на тиждень. [51].

Італія, країна, що реалізує інтегровану (інтегровану) освіту для дітей з особливими потребами та дітей з обмеженими можливостями, регулюється Італійською конвенцією про навчання у дії, згідно з якою головне – розпочати процес, не знаючи результату, а потім контролювати та підтримувати та розвивати дію, рух [62].

У Великій Британії дуже важливі ініціативи, пов'язані з освітою та прийомом людей з обмеженими можливостями, та застосування правил у цих громадських установах для дітей регулюється постановами, якими уряд надає підтримку всім дітям з обмеженими можливостями у їхньому нормальному

розвитку і зокрема медичні потреби. Психологічне лікування або реабілітація для лікування проблем із навчанням.

Тому інтегрована концепція, створена у Великій Британії, відповідає поточним тенденціям у галузі освіти, відповідає основам освітнього процесу та навчання, щоб краще розуміти потреби дітей та негайно реагувати на них [62].

Потім почали зникати такі поняття, як особливі діти, спеціальна освіта та подібні терміни: діти з особливими потребами у навчанні.

У Великій Британії термін «діти з особливими освітніми потребами» включає такі групи дітей: 1) труднощі у навчанні; 2) емоційні та поведінкові розлади; 3) Має фізичні, сенсорні та розумові обмеження.

Законодавча система, прийнята у 1981 році, забезпечила таку організацію шкільного життя, що багато дітей з особливими освітніми потребами знайшли своє місце у звичайних школах. Вони приїжджають, щоби побачити колектив вчителів, спеціально навчених для роботи з особливими дітьми. Зазвичай це команди з п'яти осіб, організація та форма роботи різняться залежно від особливостей та розладів дитини:

- А) особиста підтримка студента, який займається програмою;
- Б) організувати додаткові заняття для груп із подібними порушеннями;
- В) створення комплексних програм для дітей з важкими психічними розладами та розумовою відсталістю; індивідуальні розділи уроків; Та з таких предметів, як мистецтво, музика, підготовка до життя в суспільстві – уроки старшої школи у шкільні години [33, с. 24].

Таким чином, організоване навчання дозволяє будь-якій дитині, незалежно від тяжкості та типу захворювання, проходити різні навчальні курси, що відповідають його інтересам, уникаючи при цьому непотрібного стресу та готуючись до майбутнього. Життя дітей у дорослому суспільстві.

Однак, на думку багатьох вчителів та батьків, часткової інтеграції недостатньо. Опитування 160 батьків показало, що 36% батьків, чії діти

навчалися у школах із множинними обмеженими можливостями, хотіли передати своїх дітей в звичайні заклади освіти. Тоді як відсоток батьків із дітьми з обмеженими можливостями, які відвідують середню школу, лише 11% хочуть змінити школу, а 89% задоволені школою [62].

Тому наприкінці 1990-х у Англії була тенденція до закриття спеціальних та спеціалізованих шкіл та організації інтегрованих шкіл. Ці тенденції відповідають загальноприйнятим тенденціям у навчанні англійської мови, для чого потрібна єдина система освіти, яка включає всіх дітей, включаючи людей з обмеженими можливостями, і забезпечує повну підтримку. Ці погляди на освіту були узаконені Законом про державну освіту 1992, під назвою «Сприяння системі інклюзивної освіти» [17, с. 45].

Кращі умови створені для інтеграції дітей з обмеженими можливостями у Великій Британії. Ці школи забезпечують навчання та освіту, у ході якого учні набувають знання, які допоможуть їм ділитися досвідом, навчитися обробляти землю, доглядати тварин, рослин, створювати конструкції природних територій та ландшафтів [1, с. 45].

Усі навчальні заклади Великобританії дотримуються концепції діалогу, який є культурою міжособистісного контакту.

М. Баум описує інтеграцію дітей з обмеженими можливостями до центральної системи освіти Данії, яка розпочалася у 1969 році, коли парламент ухвалив рішення про реформу початкової освіти для дітей з обмеженими можливостями. До 1969 року становище дітей з обмеженими можливостями в Данії було таким самим, як і в польській системі освіти для цих людей: вони були охоплені лише під час навчання у спеціальних навчальних закладах. Першим кроком до інтеграції стало створення навчальних центрів наприкінці 1960-х – на початку 1970-х років, а в деяких школах були відкриті спеціальні класи. У ці класи поміщають дітей із широким спектром порушень зору, слуху та моторики, цих дітей поміщають у спеціальні кімнати, і дедалі менше дітей відвідують класи у цих особливих ізольованих школах.

Наприкінці 1970-х років більшість дітей з обмеженими можливостями в Данії були інтегровані до державних шкіл, де уряд намагався створити умови для оптимального розвитку кожної дитини. Ці завдання вимагали створення програм, спеціально призначених для професійної підготовки вчителів за новою навчальною програмою, і до кінця 1980-х років близько 80 000 (12-13%) учнів початкової школи отримували загальну освіту.

Впровадження цієї системи у Данії ясно показало, що є діти, які не можуть бути прийняті до звичайних шкіл. Найбільші проблеми – це комунікативні розлади, поганий соціальний розвиток, глухота, аутизм, тяжкі психічні розлади, розумова відсталість. Однак інші групи дітей з обмеженими можливостями можуть бути успішно виховані у процесі інтеграції зі здоровими дітьми, вони виконують всі завдання, і це їм на руку, навіть якщо дитина довіряє соціальному розвитку та спілкуванню, інтеграція приносить реальний успіх. Теоретично це неможливо.

В Австрійській Республіці до 80-х років минулого століття існувала система спеціальної освіти, до якої входили спеціальні школи для дітей з порушеннями зору та слуху, опорно-рухового апарату, психічних розладів та порушень розвитку, складних та емоційних. Прикладна робота фахівців у різних галузях комбінованого освітнього проекту заснована на застосуванні чотирьох інтегрованих моделей навчання:

- комбіновані класи з 20 учнями, четверо з них – ГРП. У класі працює спеціальний освітянин;
- інтерактивні класи, де навчання у позашкільній освіті та спеціальних класах здійснюється окремо, а в інших навчальних закладах зазвичай організуються реалістичні заняття;
- невеликі класи з 6-11 учнів, більшість із яких розумово відсталі, які закінчили чотирирічну програму початкової школи за шість років;
- звичайні класи, в яких учні ЗПР, їхні батьки та вчителі користуються послугами професійних консультантів [1, с. 67].

Після оцінки всіх чотирьох випробувань у 1991 р. Австрійський центр експериментальної освіти та розвитку шкіл визначив найефективнішу інтегровану модель класної кімнати. В результаті пілотного проекту в Австрії з'явилося 290 інтегрованих та 24 інтерактивних класи. У системі освіти створено понад 3200 спеціальних педагогічних робочих місць. У 1993 році в Австрійській Республіці було прийнято Закон про освіту, який регулює діяльність спеціальних та інклюзивних шкіл, і дітям з була надана можливість відвідувати середні школи, в яких вони зазвичай проживають. Нині в системі освіти Австрійської Республіки існують центри спеціальної освіти, які відповідають за навчання дітей із та координують організацію освітнього процесу.

У Федеративній Республіці Німеччина освіта надається в окремих федеральних землях. Зміст освітньої програми та методології, критерії оцінки знань, а також кількість та досвід навчальних закладів визначаються на місцевому рівні, тому існує велика підтримка, наприклад психолого-педагогічні керівництва.

Істотні зміни в німецьких школах почалися після ратифікації Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права інвалідів, тому всі федеральні землі ухвалили закон, який вимагає від усіх учнів загальноосвітніх шкіл здобуття всебічної освіти [30]. У 2015 році на спільній конференції Федеральний міністр освіти та культури Німеччини підготував "Загальні рекомендації для вчителів з питань різноманітної освіти". У документі наголошується, що кожна школа має узгоджувати навчальну програму відповідно до принципів інтегрованого навчання, а саме: організація додаткових практичних занять, розробка нових форм оцінки здібностей; Підвищуйте кваліфікацію вчителів та заохочуйте їх ділитися досвідом. Форма навчання дитини обирається батьками після отримання рекомендації шкільного лікаря. У тяжких випадках необхідно звернутися до шкільного психологічного центру, Інші спеціалісти. Ви можете вибрати освіту будь-якої миті [51]. Загальна кількість старшокласників

становить 25 учнів, з яких 3-4 – діти з легкими порушеннями розвитку (порушення зору, слух, синдром Дауна) та як мінімум одна дитина з 6 дітьми із затримкою у розвитку. Заняття тривають 1,5 години, але кожні 10-20 хвилин проводяться різні заняття. У класі є зона, де учні можуть розслабитись. Аудиторна підготовка включає крім вчителя, помічника вчителя і, при необхідності, помічника вчителя. Важливим аспектом є професійна підготовка учнів ЗПР, щоб у кожній школі були свої поради щодо кар'єри, які не лише допомагають у виборі цілей, а й дають поради щодо вибору кар'єри. Школи активно співпрацюють із агентствами з працевлаштування. У Німеччині, крім освітньої діяльності, активно практикуються школи [17].

Всеосяжна освіта дітей з у Королівстві Бельгія регулюється законодавством, зокрема, Законом про спеціальну освіту 1970 року, який формує основу для надання освітніх послуг для інфікованих дітей. СЕН в освітніх закладах. У сучасній Бельгії кожна дитина має право відвідувати середню школу, в якій вона навчається чи живе. У Великобританії є послуги психологічної, медичної та соціальної підтримки для дітей із ЗПР. Оцінити стан дитини, розробити індивідуальний навчальний план та допомогти батькам обрати навчальний заклад. Надає психолого-педагогічні послуги, монтажники та розвиваючі, медичні та соціальні. У Королівстві Бельгія є два типи психологічних, медичних та соціальних центрів: шкільні та позашкільні.

Поряд з інтегративною освітою по всій країні діє система спеціальних загальноосвітніх установ, у яких навчається 4% дітей шкільного віку. У тому числі 8 типів спеціальних шкіл для дітей: середнього ступеня розумової відсталості; помірною чи важкою розумовою відсталістю; з емоційними та поведінковими розладами; слабкозорістю; з соматичними захворюваннями; із фізичними порушеннями; з труднощами у навчанні. Психологічні, медичні та соціальні центри призначені для класифікації дітей за вищими навчальними закладами або спеціальними вищими навчальними закладами. У той же час бельгійський закон усуває бар'єри між освітніми установами та забезпечує

одну з найбільш інклюзивних форм навчання для дітей: повне включення (діти відвідують середні школи) та підтримка фахівців із психологічних, медичних та соціальних центрів); часткова інтеграція (інтеграція процесів навчання у закладах вищої освіти, де викладаються основні предмети, та у спеціальних установах у середніх школах, де дітям надаються додаткові освітні послуги); періодична інтеграція (індивідуальне відвідування запланованої середньої школи) [51].

Таким чином, вирішення проблеми організації підтримки – це не просто адміністративне визначення кількості учнів у класах, в яких вони утримуються, проблема перерозподілу дітей зі спецкіл до університетів, фінансування вчителів, членів та приміщень. Інтеграція вимагає культури діалогу, без якої вона неповна, оскільки певною мірою працює проти дітей. Міжнародний досвід також вчить терпінню та обережності у питаннях інтеграції.

Висновки до розділу 1

Таким чином, інклюзивне навчання - це процес, який враховує потреби всіх учнів за рахунок розширення їхньої участі у навчанні, культурному та суспільному житті. Метою інклюзивної освіти є покращення освітнього середовища, в якому вчителі та учні відкриті для різноманітності, відстоюють права та потреби різних осіб та поважають їх здібності та можливості для досягнення успіху.

Спеціальні навички визначають здатність помічників вчителя ефективно виконувати професійну діяльність у конкретних умовах вишу. Компетенція помічника вчителя складається з безлічі взаємозалежних компонентів: мотивації, сприйняття, активності та рефлексії.

Професійною компетентністю асистента вчителя є здатність виконувати професійні функції у загальному освітньому процесі, враховувати конкретні

освітні потреби учня та забезпечувати інтеграцію розумово та фізично неповноцінних дітей у освітнє середовище.

Міжнародний досвід також вчить терпінню та обережності у питаннях інтеграції. З метою збагачення інклюзивної освіти в Україні відзначено використання міжнародних документів, у тому числі схвалених Організацією Об'єднаних Націй.

Важливим джерелом досвіду запровадження інклюзивної освіти у закладах загальної середньої освіти є вивчення зарубіжного досвіду. Розглянуті форми та методи інклюзивної освіти, що використовуються в європейських країнах, особливо з підтримуючими видами діяльності, при належному аналізі та оцінці можуть бути використані у вітчизняному освітньому просторі.

РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

2.1. Аналіз досвіду роботи асистентів учителя в інклюзивних класах

Аналіз досвіду роботи асистентів учителя в інклюзивних класах здійснювався нами на базі закладів загальної середньої освіти Подільського району Одеської області. Більш детально ми вивчали форми і методи роботи асистентів учителя, а також інші аспекти їхньої діяльності на базі Новоселівського ОЗО Подільського району Одеської області.

В Новоселівському ОЗО вже декілька років працюють класи з інклюзивною формою навчання. Діти в класах мають різну нозологію, тому потребують різних підходів до навчання та адаптації. В кожному класі працює асистент учителя з навичками роботи відповідно до віку дитини.

У школі є діти з особливими освітніми потребами. Звичайно, щоб краще зрозуміти, що таке інклюзія, вчителі відвідують щорічні курси, щоб дізнатися про організацію інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Важливими є 8 принципів навчання, яких дотримуються вчителі та асистенти вчителя:

- цінність людини не залежить від її характеристик та досягнень;
- кожен може відчувати та думати;
- кожен має право спілкуватися та бути почутим;
- люди потрібні один одному;
- справжню освіту можна здобути лише в контексті реальних відносин;
- усім потрібна підтримка та дружба колег;
- для всіх учнів те, що вони вміють, більш сучасні, ніж вони не можуть;
- різноманітність покращує всі аспекти життя людини.

Крім того, щоб працювати з дітьми з обмеженими можливостями, вчителі повинні мати деяке уявлення про психофізіологічні характеристики дитини, повною мірою оцінювати потенціал навчання та соціалізації дитини та створювати для неї особливі умови.

Але для самих вчителів це також новий досвід навчання, коли необхідно адаптуватися до реальних здібностей та характеристик дитини. Необхідно заздалегідь обговорити з батьками учнів та дітей, як правильно реагувати на людей з обмеженими можливостями. Для спілкування дитина ходила до школи два дні на тиждень, де однокласники добре зустріли дітей, намагалися познайомитись та поспілкуватися. Таким чином, діти з церебральним паралічем відрізняються дуже поганою координацією. У нашому випадку учень не міг стати на ноги та сидіти без опори. Щоб разом пограти під час перерви, діти приносять до столу іграшки, будують щось із конструктора Lego та багато іншого.

Немотивована дитина не буде готова до школи. Коли свіжість прийому та аура зовнішньої краси шкільної форми розсіялися, діти з особливими освітніми потребами починають висловлювати негативні емоції, сподіваючись, що заняття скасують через них. Діти не розуміють, що навчання важливе і триватиме довгі роки.

Характерною особливістю дітей з церебральним паралічем є нерівномірний розвиток кількох функцій: сенсорного сприйняття, зорово-моторної координації, орієнтовно-пізнавальної активності, емоційного розвитку та комунікативної інтонації з оточуючими. При вивченні букв, читанні складів та слів у дітей виникають деякі труднощі з вимовою. Потрібна серйозна робота над дублюванням голосу, додаванням мови, масажу та багато іншого, що повинні бути бути у застосуванні навчання. На уроках читання та мови ми могли грати в рухливі ігри та прості слова, які можна було використовувати фіз культ хвилинку чи розминку. І приєднати гру пальцями, щоб дитина могла читати і говорити чітко.

До того ж хлопчик менш уважний – дівчинка «стрибає» з одного предмета на інший. Необхідно розвивати логічне мислення і за поганої пам'яті. Навіть після перерви діти не запам'ятовують, що сказали, плутаються, забувають літери тощо. Отже, для ясності потрібні чіткі зображення та об'єкти. Я приношу своїм дітям ігри для розвитку пам'яті, логіки та мислення. На заняттях з ремонту та розвитку використовувалися такі ігри:

1) Навчіться продумувати: класифікацію предметів, явищ (поділ та відносини між класом та класами), ігри - визначення предметів за їх властивостями та навпаки, виявлення подібностей та відмінностей предметів, зображень. Таку дитину можна навчити грати в ігри «Хто тут живе?», «Частина-ціле», «Тварини та їхні діти», «Вгадай», «Що буде зайве?» і т.д.

2) Поняття цілісності складається під час реставрації предметів, літер, картинок (без деталей). Ви можете розробити ігри «Знайди кого?», «Як полагодити килимок?», «Крізь ляльки».

3) Для розвитку пам'яті постарайтеся навчити дітей перекладати фольклор та літературу, складати тексти на основі сюжетних картинок. Для розвитку логічної пам'яті необхідно керувати грою Extra Environment, грою логічної класифікації. Розвиток зорової пам'яті здійснюється за допомогою ігор візуального бінго: "Що змінюється?", "запам'ятати зображення", "Подвійна пам'ять" та інших.

4) Для вправ на концентрацію використовуйте пари однакових картинок, що містять 10-15 відмінностей. Дитина має бути там. Вгадай незавершені картинки та розкажи, що було намальовано. Також привернула увагу гра "Лінії плетіння".

На уроці ми чітко бачимо, що дитині необхідно:

- покрокове пояснення завдання;
- послідовне виконання поставлених завдань;
- повторення інструкцій учня до завдання;
- надати обладнання для навчання аудіовізуальним методам;

- ближче до учнів при поясненні завдань;
- змінити операції;
- альтернативні заняття та вправи, адже вона швидко втомиться.

Для дітей з церебральним паралічем в основному характеризуються вираженим підвищенням м'язового тону (спастичний параліч) поряд з м'язовою слабкістю. Вільно пересуватися складно, чи неможливо.

У цьому контексті форми завдань різні, і відповіді на кілька різних питань для таких дітей, прагнуть дати менше письмових завдань і, за необхідності, надати фрагмент з варіантами відповідей або форм, у яких дитина перекреслює чи підкреслює (наприклад, чек). Потім вводимо літери, слова, цифри та цифри.

Міцне знання – це усвідомлене знання. Чим глибший учень та його розуміння навчального матеріалу, чим ширший діапазон діяльності та самостійність у навчанні, тим сильніші знання та навички, які набувають учні.

Знання, навички та компетентності, набуті в результаті спеціальної педагогічної діяльності, спрямованої на засвоєння, закріплення знань та розвиток навичок. Один з таких інструментів – повторення.

Повторення є основою навчання дітей з обмеженими можливостями, його слід продовжувати протягом усього навчального року, у тому числі під час вивчення нових навчальних матеріалів та взаєморозуміння між старим і новим.

Ще одна важлива складова у роботі з дітьми з обмеженими можливостями – розвиток навичок просторової орієнтації. Когнітивний контроль та просторове мислення, ідеї та орієнтація підвищують ефективність та якість пізнавальної, творчої та робочої діяльності. Вчителі широко використовують ігри та дидактичні вправи на уроках та у повсякденному житті.

Різниця в буквальному описі:

1) Наприклад, гра: «подати сніданок», «у магазині» тощо. буд. Наприклад, гра «Допоможіть мамі прибрати зі столу»: «Розставте квіти на столі. Поставте деко для хліба зліва від вази. Справа – спеції (сіль, перець). Розставте столові прилади по порядку – зліва направо. Ставлю під стіл десертну тарілку. Помістіть ніж праворуч від тарілки, а вилку ліворуч. "

2) Гра: «Однакові сліди»: На аркуші паперу різні сторони залишаються відбитки рук і сліди. Необхідно визначити, чи від руки цей виступ або від ступні (лівої чи правої).

- Встановіть сюжет на зображенні, включаючи руку персонажа на зображенні, названу предметом.

3) Елементи управління ліворуч і праворуч на листі:

- розставте форми або кольори відповідно до інструкцій;

4) Управляйте напрямками «вгору-вниз»:

- Орієнтація у просторі: «Що там унизу?» (Частина вежі, побудована з геометричних блоків).

- Орієнтація на папері: Намалюйте коло у верхній частині аркуша під квадратом. Помістіть помаранчевий трикутник, помістіть жовтий прямокутник угорі та червоний прямокутник унизу помаранчевого.

- Вправи з вживання прийменників: for, through, closed, from, before, in, with, "left", "right" тощо.

Основним пріоритетом у роботі з такими дітьми є індивідуальний підхід, що враховує особливості психічних та фізичних процесів кожної дитини, що є пріоритетом для вчителів.

У процесі магістерського дослідження було проведене анкетування серед асистентів вчителів з питань інклюзивної освіти. Метою було визначення рівня обізнаності в своїх обов'язках та продуктивності роботи.

Результати, отримані за допомогою анкетування, доповнювались матеріалами бесіди, інтерв'ю та педагогічного спостереження.

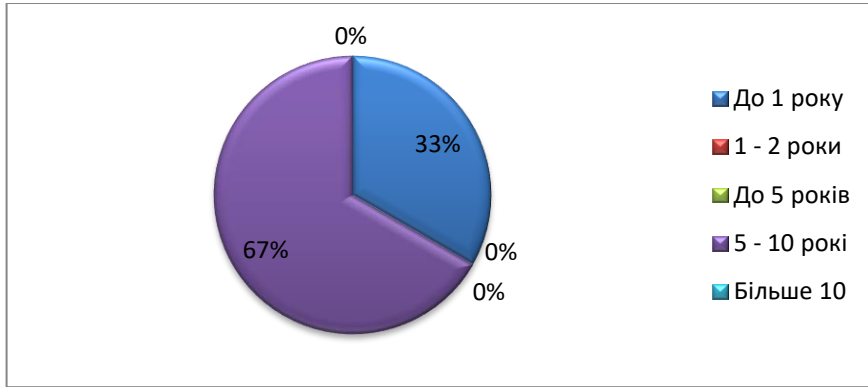

Рис. 2.1 Результати опитування респондентів стосовно стажу роботи на посаді асистента вчителя

За результатами опитування асистентів з’ясувалося, що 67% мають стаж роботи більше 5 років, а 33% молоді спеціалісти зі стажем роботи до 1 року.

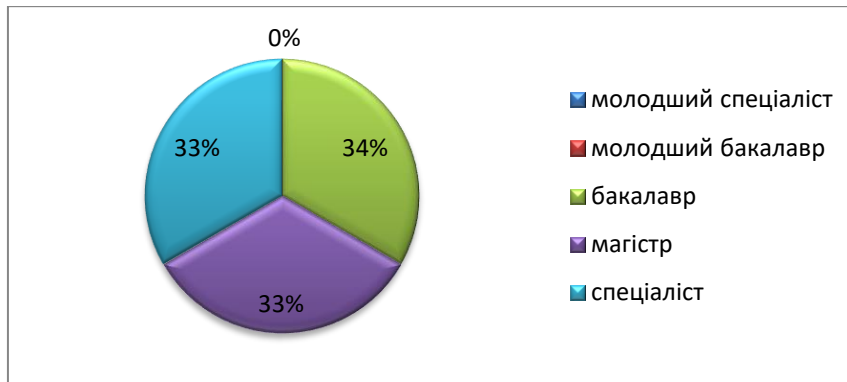

Рис. 2.2. Результати опитування респондентів стосовно ступеня освіти

Посади асистентів вчителя, за даними опитування, посідають спеціалісти з різними ступенями освіти. Результати виявили майже однакові відсотки між бакалаврами, магістрами та спеціалістами.

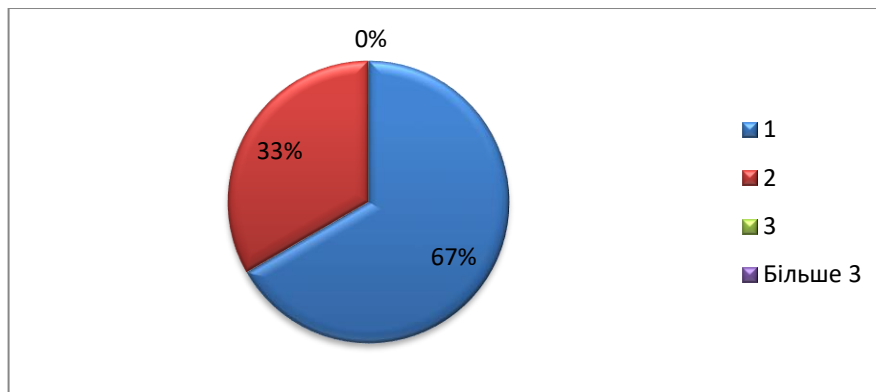

Рис. 2. 3. Результати опитування респондентів про кількість дітей з особливими освітніми потребами, яких вони супроводжують

Опитування показало, що більшість (67%) асистентів працюють у класах з однією дитиною. У 33% в класі двоє таких дітей.

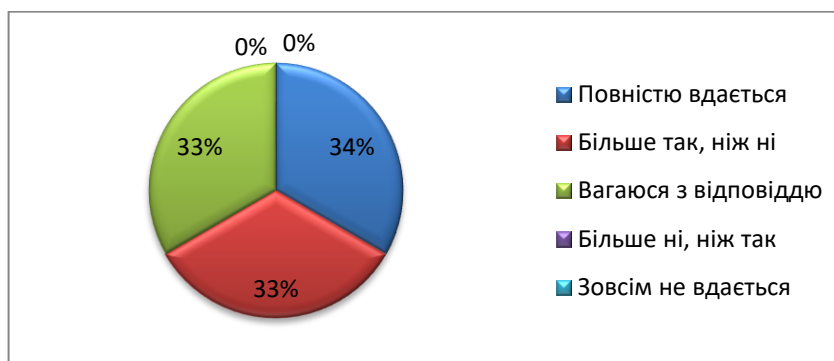

Рис. 2.4. Результати опитування респондентів щодо забезпечення безбар'єрного простору у класі для дитини з особливими освітніми потребами

Результати опитування свідчать про те, що всі респонденти вибрали позитивні відповіді, і розподіл між варіантами майже пропорційний.

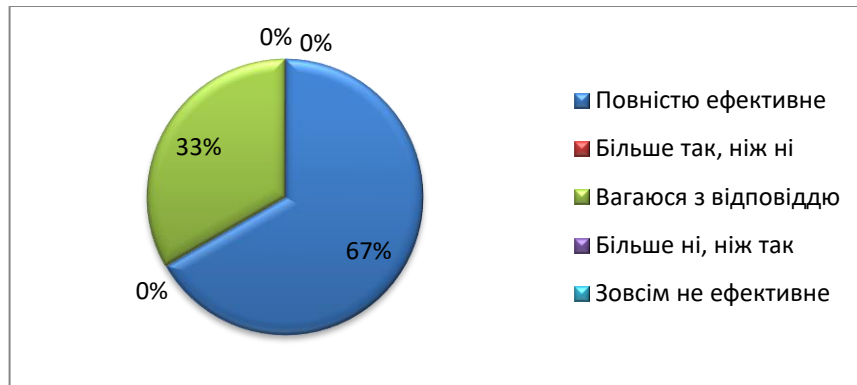

Рис. 2.5. Результати опитування респондентів щодо ефективності спільного викладання учителя та асистента в інклюзивному класі

Результати опитування показали, що більша половина респондентів вважає спільне викладання повністю ефективним. Разом з тим, 33% опитаних вагаються з відповіддю, що свідчить про наявність проблем у взаємодії асистентів учителя з педагогами.

2.2. Аналіз форм і методів роботи асистента вчителя в інклюзивному класі початкової школи

Асистент учителя під керівництвом педагога у класі, у якому він працює, планує діяльність, визначену відповідно до його сфери відповідальності на посаді.

Асистент учителя систематично обмінюється інформацією про інклюзивне навчання у сфері своєї компетенції з педагогом, з яким він працює, заступником директора, директором школи, а також практичним психологом, батьками дітей з особливими освітніми потребами та іншими учасниками освітнього процесу.

До основних напрямів діяльності асистентів вчителя відносяться: взаємодія з учителями в організації навчального процесу дітей на уроках з комплексних методів навчання; організація занять з адаптації та розвитку з урахуванням особливостей психофізіологічного розвитку дитини; створення

умов адаптації дітей із особливими освітніми потребами у суспільстві, формування моделей поведінки у дитячому колективі тощо.

Слід зазначити, що провідна роль забезпеченні навчального процесу у класі належить учителю, оскільки асистент має здійснювати цей процес якнайкраще для засвоєння інформації, формування знань і навичок. Таким чином, асистент учителя є його помічником, і до його функціональних обов'язків входить виконання освітньої та розвивальної діяльності.

Вчителі зазвичай відповідають за виконання навчальної програми і професійні завдання, пов'язані з асиміляцією учнів. Асистентам можуть бути надані завдання, які узгоджені з учителем. Іноді асистенти можуть представляти та коментувати слайди або обговорювати проблеми з учнями. Асистент не може діагностувати, спрямовувати чи оцінювати учня. Якщо вчителі покладаються на помічників для підтримки процесу навчання, вони повинні розуміти інформацію, необхідну для створення бази даних для безперервної діагностики, рекомендації та оцінки учнів. Вчителі повинні керувати створенням без бар'єрного освітнього простору, щоб налагодити взаємодію з учнями, необхідну для ухвалення відповідних освітніх рішень.

Асистенти можуть виконувати інші освітні функції. Це допомагає мотивувати учнів, допомагає документувати освітні програми, особливо під час підготовки навчальних пакетів для персональних програм навчання учнів.

Хоча і вчителі, і асистенти мають педагогічні навички, їх професійний досвід різний. Вчителі пройшли підготовку в галузі загальної педагогіки та мають відповідні методи та технології навчання для навчання звичайних учнів, у той час як асистенти вчителів пройшли спеціальну підготовку у галузі педагогіки та психології, методичні інструменти, що підходять для навчання учнів з особливими освітніми потребами.

У роботі асистента вчителя важливим є індивідуальний підхід при наданні підтримки з урахуванням особистісних особливостей учня:

- асистент учителя, при необхідності, для надання допомоги всім учням

у класі, які мають труднощі з навчанням чи перебувають у групових відносинах;

- роль асистентів учителя та спеціалістів зі спеціальної освіти різна, а саме: помічники вчителя працюють за принципом роботи в середній школі та спеціальних навчальних закладах, але діють як консультанти. У цьому лідерство здійснюють вчителі [11, 13].

Важливим напрямом діяльності всіх фахівців закладу загальної середньої освіти, і особливо асистентів учителя, є систематичне вивчення здібностей та потреб дітей, оцінка розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Учень з особливими потребами повинен вибрати найбільш зручне для нього місце. Під час уроку помічник вчителя може помінятися ролями, щоб допомагати іншим учням чи вирішувати паралельні завдання.

Щоб не ізолювати учнів з особливими освітніми потребами, важливо спочатку отримати підтримку вчителя у шкільні години та під час перерви. Важливо спілкуватися з дітьми, з усіма учнями. По-друге, треба з'ясувати, кому потрібна допомога, а в майбутньому асистент допомагатиме тим, кому теж потрібна допомога. Поступово діти звикають до цього та сприймають це як нормальне явище [13].

Програма розвитку дитини є необхідним документом для адаптації процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами, оскільки вона визначає різний освітній зміст та додаткові послуги, що відповідають їхнім здібностям та потребам.

Вчителі, які отримали оновлену інформацію про результати дослідження IRC щодо розвитку дітей, знають рекомендації з обліку та задоволення особливих потреб дітей у дитячому розвитку [4].

Наступним кроком є складання індивідуальної програми розвитку, розробленої протягом року (двічі на рік – частіше, ніж потрібно), та перевірка її актуальності. У ІПР вказується період часу; загальна інформація про учнів;

інформація про характеристики розвитку учня (потреби у спеціальній освіті, здоров'ї, фізичному розвитку та мові, когнітивні, емоційні та поведінкові галузі, навчальна діяльність); додаткові освітні та соціальні потреби учня; психолого-педагогічна підтримка надається на заняттях коригувальних та позакласних занять, адаптованих до освітнього середовища; спостереження за навчальною діяльністю учнів на початку та наприкінці першого семестру, а також на початку та наприкінці другого семестру [4].

Крім індивідуальної програми розвитку, помічник вчителя збирає такі документи:

Зведена таблиця (таблиця циклу/активності). Оскільки допомога асистента вчителя може знадобитися не на всіх уроках, короткий виклад (розклад та заходи) вказує, на яких уроках асистент вчителя має бути активним у класі і може адаптувати матеріал та заповнити необхідні документи[6].

Розклад уроків (залежно від навантаження). Кожен клас включає призначеного асистента вчителя.

Журнал спостережень. Деякі з основних функцій асистента вчителя:

- спостереження за дітьми для виявлення їх особистих якостей, нахилів, інтересів та потреб;
- Оцінка (разом з учителем) досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР.

Журнали спостережень можна проводити щодня або щомісяця.

Дитяче портфоліо – бібліотека дитячих робіт (малюнки, аплікації, робочі зошити, гравюри). Всі матеріали допоможуть визначити прогрес дитини в оволодінні навичками до кінця певного періоду (шість місяців або навчальний рік).

Ефективне навчання залежить від різноманітності викладання - характеру матеріалу, завдань, очікувань та оцінок з урахуванням сильних сторін та потреб учня. Одним з найбільш оптимальних методів та прийомів навчання є адаптація та оновлення навчальних матеріалів. Їх використання

змінює способи навчання, тому вчителі можуть задовольняти потреби своїх учнів і надавати дітям доступ до освітнього змісту програми. Різниця в наступному:

- адаптація навчання, що змінює характер навчання, без зміни змісту чи концептуальної складності навчальної задачі. Підтримка використовується, щоб допомогти дитині подолати перешкоди;

- Зміна у навчанні, що змінює характер навчання, змінює зміст або концептуальну складність навчальної задачі. Він передбачає спрощення чи модифікацію навчального завдання [22].

Придатність та зміна навчальних матеріалів залежить від психофізіологічних особливостей дитини, віку дитини. У результаті вивчення напрямів, форм і методів роботи асистентів учителя, ми виявили найефективніші спостереження.

1. Постійне співробітництво всіх зацікавлених сторін у інтегративному освіті.

2. Систематичне співробітництво з батьками.

3. Орієнтація навчального процесу на сильні сторони дитини.

4. Перевірте введення та виведення.

Двічі на семестр, на початку та наприкінці семестру, потрібно пройти тест за підручником для визначення рівня володіння мовою. Як вибрати вчителя: статті, екзаменаційні питання чи розгорнуті відповіді питання і т. буд.

5. Мотивація до навчання.

Перед кожним завданням треба пояснювати дитині, що ми робимо, навіщо це потрібно.

6. Формулювання здібності учнів сприймати потяг вчителя до класу як пряме посилення на нього [32].

Часто діти з ЗПР, особливо діти з розумовою відсталістю, не отримують інструкції від вчителів у класі під час уроку. Їм потрібен додатковий контакт із нею особисто. З часом, якщо ви приділятимете цьому регулярно увагу,

проблема зменшиться.

7. Покрокове представлення навчальних матеріалів.

У завданнях уроку бажано вигадувати найпростіші слова, поступово збільшуючи складність. Таким чином, ви побачите в ньому завдання і наскільки воно складне, дитина може робити це самостійно, але має виявляти ініціативу.

8. Систематичне повторення попереднього змісту перед тренуванням.

9. Повторіть кілька разів у класі.

10. Підкресліть найголовніше.

11. Зосередьтеся на роботі з узагальненими концепціями.

12. Активна підтримка учнів.

13. Зміни у діяльності.

Дітям, які швидко втомлюються, необхідно змінити клас. Наприклад, з листа до роботи над картинкою, зображенням чи усним повідомленням на запропоновану тему тощо. буд. Іноді легко дати дитині перепочити.

14. Зверніть увагу.

Ви можете використовувати наступні прийоми:

15) у математиці, де вирішуються завдання;

А) спростити завдання у процесі вирішення, якщо учень не справляється із завданням даного рівня або пропонує проблему в моделі;

Б) допомогти учневі робити нотатки, щоб вони могли слухати процес прийняття рішень;

С) Якщо учні вирішують завдання на дошці та роблять це швидше, попросіть учнів написати на дошці або попросіть учнів продовжити вирішення завдання самостійно та продовжити потрібний час.

2) На уроках української мови:

А) Виберіть необхідні слова у вправі (учні записують їх цілими реченнями) і запишіть їх (наприклад, іменники, прикметники, наголос, так чи ні; залежно від теми, що вивчається);

Б) виконати перше речення завдання для всього класу, а потім виконати його вибірково;

В) Частина вправи – лист, Частина – усно. Особливо корисно під час роботи з дітьми з церебральним паралічем;

Д) Окрема письмова розповідь, підготовлена учнем для уроку, в якому учні з можуть виконати завдання усно, спочатку спланувати разом, а потім розповідь учня про навчання вчителя. Проект будувався, редагувався та записувався лише в альбом для малювання. , І в гіді;

Е) Збільшить час тренування.

16. Конкретні та чіткі інструкції.

17. Контроль та коригування учнівських записів [34].

Діти з церебральним паралічем найчастіше страждають порушеннями розподілу літер: пропущеними літерами, словами, рядками, різними літерами, тому важливо дотримуватися плану роботи учня.

18. Робота в парах, у групах, за участю помічників - учнів.

19. Формування навичок самостійності.

20. Учні працюють на дошці.

Діти з ЗПР, особливо з розумовою відсталістю, працюють перед дошкою, тобто перед класом, викликаючи страх. Вам потрібно розпочати подорож. Потім попросіть написати дату на дошці і таке інше. Тільки після того, як учень буде готовий виконати попереднє завдання, наступне завдання може стати складнішим. Ця форма роботи розвиває цілеспрямованість, впевненість в учнях які отримують штучне дихання, та кращу інтеграцію у суспільство.

21. Розвивати навички роботи із тестовими завданнями.

Тестові завдання - ефективніший і доступніший вид роботи. Хоча учням часто буває складно. Має бути плавним і послідовним за складністю. Немає необхідності ставити одразу багато завдань, що заплутає учнів. Помічник може використовувати алгоритм послідовності дій учня.

1. Знайдіть ключове слово у питанні.
2. Прочитайте питання ще раз уважно.
3. Прочитайте варіанти відповіді.
4. Мислення.

Якщо сумніваєтеся, уважно прочитайте вправу ще раз.

Такі діти часто втрачають рядки під час читання. Використання руки (пальця) без букв для утримання серії питань - це те, чого слід навчити (якщо можливо). Питання мають бути ясними та простими.

22. Використання комп'ютерної техніки.

23. Формування навичок роботи з Інтернетом.

Діти з ЗПР можуть ефективно використовувати онлайн-ресурси під час підготовки додаткових повідомлень у класі під час створення проектів.

Глухі діти, які не розмовляють внутрішньо, важко справляються з їхніми вимогами. А ось приклади робіт із Інтернету, які допоможуть дитині побудувати свої висловлювання.

Якщо така дитина користується планшетом, підключення до Інтернету допоможе вивчити словниковий запас. Словник для глухих дітей дуже обмежений. Значення нового слова можна пояснити за допомогою зображень з Інтернету та деяких зв'язаних слів, значення яких розуміє дитина.

24. Використовуйте картки підтримки.

Підготуйте картку для кожної теми, де ви просите учнів (або викладачів) записати ключові терміни та прості правила. Використовуйте повернення. Тоді у системі з'являться теги.

Це полегшить учням роботу та покращить запам'ятовування, якщо картки будуть містити не лише формули, а й короткі описи літер та груп. Тег може містити маленьке зображення. Діти можуть використовувати ці картки для будь-яких завдань: вдома, у класі, за кермом тощо.

25. Робота з "вигнутою" штангою.

«Планка» – смужка трафаретів з різними геометричними формами та символами – відмінно підходить для уроків математики (економія часу; вправи на дрібну моторику). З картону можна зробити заготовки геометричних фігур.

26. Оцінювання за принципом «Учорашній учень – сьогоднішній учень».

27. Робота за шаблонами.

Якщо учень вже виконав таке завдання, ви можете допомогти знайти його у своїй записнику, а потім дати вам можливість виконати його самостійно.

28. Беріть участь у позакласних та позакласних заходах.

Чим більше діти адаптуються до школи та навколишнього середовища, тим краще.

Глухі діти класу потребують особливої уваги з боку вчителів протягом усього навчального процесу. Отже, форми роботи з ним істотно різняться.

При роботі з дітьми з порушеннями слуху важливо зосередитися на збагаченні словникового запасу та розвитку мови у дітей. Під час уроку, після пояснення вчителя, ви можете вибирати ключові речення, записувати короткі фрази у свої зошити та читати їх учням. Можна використати роботу з підручником. Студентам дається завдання, вони обирають відповідь у підручнику та записують його в зошит. Найбільш ефективна форма перевірки знань – це робота з тестами [9].

Такі діти вміють читати зсередини, тому варто подумати про своє робоче місце. Таким чином, глуха дитина може писати короткі оповідні речення. Незважаючи на такі порушення мови в дитинстві, ми закликаємо учнів використовувати прийоми сну та відновлення.

У багатьох випадках серйозних мовних проблем глухим учням потрібна допомога кваліфікованого спеціаліста (вчитель - спеціальний педагог), призначеного для дитини, яка може надати необхідну підтримку учням, консультуючи вчителів, вихователів та батьків.

Приймаючи дітей із втратою слуху, освітні установи мають бути готові поділити з батьками відповідальність за долю дитини, виховання та освіти, фахівці рекомендують комплексне навчання дітей та вчителів. Вчителі спеціальної освіти надають реабілітаційну допомогу.

Дітям зі складними формами інвалідності потрібен широкий та багатопрофільний підхід.

Висновки до розділу 2

Роль асистента вчителя полягає у наданні ефективної індивідуальної освітньої підтримки дітям із особливими освітніми потребами. Це потребує постійного розвитку особистих здібностей та професіоналізму через поглиблення знань у галузі інклюзивної освіти.

За результатами опитування асистентів учителя з'ясувалося, що більшість з них мають стаж роботи більше 5 років. Посади асистентів вчителя, посідають спеціалісти з різними ступенями освіти. Результати виявили майже однакові відсотки між особами, які мають ступінь бакалавра, магістра та спеціаліста.

Опитування показало, що більшість асистентів учителя працюють у класах з однією дитиною. Результати опитування щодо забезпечення безбар'єрного простору у класі для дитини з особливими освітніми потребами свідчать про те, що всі респонденти вибрали позитивні відповіді, і розподіл між варіантами майже пропорційний.

Більша половина респондентів вважає спільне викладання повністю ефективним. Разом з тим, третя частина опитаних вважаються з відповіддю, що свідчить про наявність проблем у взаємодії асистентів учителя з педагогами.

Ефективні відносини між вчителями та їхніми асистентами засновані на спільній відповідальності та ступені розуміння та довіри між вчителями, а також ступеня поділу та розуміння своїх ролей. Успішна реалізація

індивідуальної програми розвитку дітей із особливими освітніми потребами значно відстрочить відсутність спілкування між вчителями та асистентами вчителя.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

3.1. Педагогічні умови успішності організації діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі

У системі інклюзивної освіти всі педагоги повинні проявляти активність щодо різноманітності потреб та інтересів учнів та розуміти природу інклюзивних освітніх підходів. Звичайно, для виконання цих завдань вчителям потрібна допомога директорів шкіл, спеціалістів та батьків. Крім роботи з експертами та представниками шкільного співтовариства, вчителі часто взаємодіють у класі з асистентом учителя, який відповідає за різні завдання [5].

Модель інклюзивної освіти забезпечує участь асистентів учителів в освітньому процесі, спрямовуючи особистість освітнього процесу.

Асистент учителя бере участь у наступних видах діяльності:

- співпраця з педагогами інклюзивної освітньої установи та виховання дітей з особливими освітніми потребами та батьків;
- участь у опитуваннях та спостереженнях для вивчення психофізіологічних характеристик дитини;
- участь у розробці індивідуальної навчальної програми для учнів з особливими освітніми потребами;
- участь у реалізації індивідуальної навчальної програми під керівництвом вчителів та інших спеціалістів;

Під час роботи асистент учителя повинен переконатися:

- встановити довірчі та позитивні відносини із учнем з особливими освітніми потребами;
- індивідуальний підхід (з урахуванням індивідуального навчального плану) до учня у процесі виконання навчальних завдань у процесі роботи з

додатковими учнями у класі;

- гнучкий графік залежно від стану здоров'я та психолого-поведінкових характеристик учнів;
- мотивувати та заохочувати учнів із особливими освітніми потребами до участі в освітньому процесі;
- добирати та розробляти додаткові дидактичні матеріали на теми навчання з урахуванням особливих освітніх потреб учнів під керівництвом вчителів;
- допомагати зрозуміти умови поставлених вчителем завдань, їх виконання;
- розвиток мовлення учня з особливими освітніми потребами;
- підтримувати навчання учнів, пояснюючи та демонструючи навички, а також розвиваючи відповідні моделі поведінки у класі, щоб закріпити знання, отримані вчителями у процесі навчання у класі;
- допомогти учням використовувати існуючі навички у нових ситуаціях та умовах;
- використовувати спеціальні інструменти, обладнання та технології;
- контролювати поведінку учнів з особливими освітніми потребами у навчальному процесі, дотримуючись вимог безпеки життя учнів;

Асистент учителя веде спостереження за успішністю учнів з особливими освітніми потребами та об'єктивний запис інформації про успішність учнів у завданнях та змінах у поведінці учнів для передачі цієї інформації вчителям.

Асистент учителя має здійснювати тісне співробітництво з педагогічним колективом, яке стане невід'ємною частиною інклюзивної освіти. Тому важливим моментом при прийнятті цієї навчальної програми є підвищення поінформованості серед учителів, які працюватимуть у інклюзивних класах. Попереднє інтерв'ю проводилося керівниками освітньої установи, які знали дослідницький колектив про нову форму навчання, її особливості. У майбутньому асистенти вчителів та соціальні служби надаватимуть методичну

інформацію та консультації класним керівникам, вчителям шкіл та батькам [11].

Основні форми консультування та навчання:

- Лекції (виступи) для вчителів та батьків;
- Майстерні (психолого-педагогічні, семінари);
- Підготовка меморандумів для батьків та вчителів з актуальних питань дітей із особливими потребами;
- Розробка рекомендацій для вчителів щодо реалізації особистісно-орієнтованого підходу у навчанні та вихованні дітей;
- Спілкування із дітьми;
- Індивідуальні та групові консультації з батьками та вчителями [17].

Наступним кроком є підготовка учня до класу, в якому учні (деякі з учнів) з особливими освітніми потребами навчатимуться разом:

- Створіть демократичне середовище у класі, встановіть між учнями дружні стосунки;
- Навчити здорових дітей допомагати (при необхідності) доглядати інвалідів;
- Уникайте неповаги до таких дітей.

Важливим моментом у роботі асистента є вивчення інформації про дитину, поточний рівень розвитку дитини, знання та вміння. Асистент вчителя, фахівець із розширення протоколу, психологічна психометрична діагностика, соціальна педагогічна діагностика, результати тестів спеціаліста з інвалідності (комунікаційний клініцист, учитель), глуха педагогіка, олігофренічна педагогіка, терапевтична педагогіка), батьки. Інформація протягом двох тижнів асистент спостерігав за навчанням дитини у різних класах, за поведінкою дитини у шкільні години та на перервах, а також розмовляв з батьками учня за допомогою [22].

При навчанні учня, залежно від віку та фізичного стану дитини, помічник може поставити низку питань:

1. Чи пристосовується учень до розкладу?
2. Чи зможе організувати своє робоче місце? Скільки часу він на це витрачає?
Чи розуміє дитина та знає призначення шкільного обладнання?
4. Чи може він користуватися підручником (де його зміст? Чому? Як знайти потрібний розділ? Скільки часу це займе?)?
5. Чи лекція вчителя займає весь клас? Чи слід це побачити особисто?
6. Яка швидкість виконання різних типів завдань (тести, розгорнуті відповіді, питання-відповіді тощо).
7. Що таке складне завдання?
8. Чи потрібні йому додаткові вказівки, які наводять запитання?
9. Який предмет легше віддати, який важчий?
10. Як швидко ви втомлюєтеся?
11. Вас відволікають зовнішні подразники?
12. Чи комфортне робоче місце учня?
13. Ви намагаєтеся працювати в тому ж темпі, що й урок? Наскільки він успішний?
14. Чи легко спілкуватися з іншими?
15. Як він поводить себе під час перерви?
16. Шукаєте спілкування з колегами?
17. Які у тебе хобі?
18. Що працює найкраще?
19. Чи має він друзів?
20. Скільки часу ви витрачаєте на домашнє завдання? Чи слід його спростити? Чи потрібна йому допомога ззовні?
21. Як ви проводите вільний час? [29]

Результати спостережень було проаналізовано та зроблено висновки на засіданні консультативно-педагогічної групи (заступник директора з виховання, класний керівник, помічник вчителя, вчитель-предметник, педагог,

терапевт-психолог, соціальна педагогіка, фонолог, індивідуальна медсестра), персональне навчання (за потреби), послуги Додаткова освіта та складання розкладу занять для учнів з членами правління.

Асистент учителя веде встановлену педагогічну документацію (щоденники занять з корекції та розвитку ведуть відповідні спеціалісти). Крім перерахованих документів, бажано записувати роботу з батьками в окремий зошит. Тут ви можете задокументувати роботу вашого асистента без учня (робота з іншими дітьми в школі, яким потрібна допомога; дослідження методологічних документів, правових рамок, досвіду інтегрованих шкіл); інше; Дізнайтесь новини про інклюзивну освіту; робота з документацією)[14].

Після затвердження, планів уроків для учнів та корекційних класів був розроблений план (консультаційно-педагогічної) діяльності на перший семестр (дискусії, лекції), круглий стіл з усіма учасниками для інтеграції; А потім план дій для кроку, помічник, який складає список найбільших проблем для учнів. Нам потрібна допомога ззовні тоді з початку інтегрованого навчання наставники продовжують тісно співпрацювати з учителями (вчителі у класі) або вчителями професії (якщо учні навчаються у старшій школі). Він включає попереднє обговорення підготовки навчальних матеріалів та змін у навчальній програмі відповідно до потреб учня. Наступні нижче регулярні заняття та обговорення досягнень учнів із дають можливість стежити за поступовим викладом матеріалу. Вчителі ретельно планують гнучкі та захоплюючі уроки; Враховує етапи розвитку дитини, спирається на сильні сторони дитини, розробляє завдання, що забезпечують успіхи у навчанні. Кожна дитина та фасилітатор підтримують дитину [5].

У повсякденній роботі помічника можна назвати такі моменти:

- Підтримка учнів у шкільні години, на перервах;
- Попереднє обговорення з учителем навчальних матеріалів та підручників, необхідних для уроку;
- Створення плану уроку з обов'язковою інструкцією з коригувальних

цілей;

- Обговоріть результати уроків з вчителями, які проводили уроки та батьками учнів.

Асистенти вчителя надають соціальну підтримку учням протягом усього навчального дня, зважаючи на моделі поведінки, пов'язані з психофізіологічним розвитком дитини, допомагаючи учням у повсякденних потребах сім'ї: ходьба в туалет, перевдягання, їда. та персоналізація. Послуги.

Перед цим асистент повинен обговорити з учителем тему уроку та (щоденні) завдання, які учні мають виконувати. Це допоможе асистенту планувати уроки з учнями через ОВП та розробляти плани уроків.

Також під час перерви слід перевірити готовність учнів до роботи (підручники, зошити, щоденники, ручки та інше шкільне приладдя для цього класу; спеціальні підручники). Якщо учні ще можуть справлятися самостійно, це потрібно робити разом, поступово (по можливості) звикаючи до самостійного навчання. Через характер цих дітей дуже важко переходити від одного уроку до іншого, тому до закінчення короткої перерви учні повинні зосередитись на наступному уроці: переконатися, що вони виконують правильне завдання. Повторіть основні концепції та правила, вивчені раніше. Назад перед заняттям дає учням впевненість, покращує успішність у класі та забезпечує стабільність сприйманого інтересу.

Якщо учень з вирішує завдання у певному класі з певної теми, учень нічого очікувати далекоглядним. Досить стежити за ходом його роботи та вносити корективи лише у разі потреби. Тут класний помічник може допомогти вчителю з певним організаційним часом (ведення щоденника, роздача купонів для самостійної роботи або підготовка інших дидактичних матеріалів, моніторинг активності учнів тощо). Для кожного учня в класі та надання їм підтримки їм потрібне) [25].

Такі форми наставництва, засновані на досвіді зарубіжних шкіл у галузі інтегративної освіти, допомагають формувати партнерські відносини з

учителем, класом і, найголовніше, з учнями, які хочуть навчатися. Більш нормальні пологи, що покращують адаптацію. І соціалізація. Так у відділенні розвинуться навички самостійної роботи, ви відчуєте себе впевненіше. Оскільки помічники не можуть допомагати учням усі дні тижня (у середній та старшій школі), рекомендується працювати в парах та групах, щоб помічник працював із однокласником, що зазнає лиха.

Наприкінці уроку бажано обговорити з учителем, що дитина витягла з цього предмета і що йому залишається робити. Ви не повинні розпочинати вивчення нового документа, не прочитавши його. Помічник вчителя повинен врахувати, що якщо дитина не має часу освоювати кожен тему уроку з певної теми, то виділіть час і опрацюєте окремо.

Хороший та ефективний метод роботи з учням з особливими потребами – це дозвіл на роботу та регулярна активна підтримка. Але водночас слід визнати його переваги. Оцінка успішності учня не порівнюється з іншими учнями, а ґрунтується на його власних досягненнях, а діє за принципом «вчорашній учень – сьогоднішній учень». Оцінка предмета проводиться вчителями класу чи професії з урахуванням індивідуальних здібностей учня до вимог навчальної програми. Результати навчання записуються у щоденник класу.

Дослідження показують, що інклюзивні класи зосереджені насамперед на розвитку сильних сторін та талантів дітей, а не на їхніх проблемах. Загальні критерії оцінки академічних досягнень учнів із психофізіологічною відсталістю наголошують: - Особистісні характеристики, важливі для життя в суспільстві.

Таким чином, слід підкреслити, що результати навчання у сучасній національній системі освіти, які є принципово новими порівняно з традиційним підходом, що ґрунтується на знаннях, - це формування життєвого досвіду та участь учнів. Різноманітність особистих почуттів та цінностей та інших особистих якостей. Розвиток ставлення до учня веде до

розвитку ставлення до себе, інших, світу і, зрештою, готує учня до життя. [37]

Ще один метод оцінки учнів – це портфоліо, набір учнівських завдань, які дають огляд сильних та слабких сторін учнів, а також допомагають досліджувати та аналізувати розвиток мотивації. Портфоліо має включати продукти освітню діяльність учня (робочі зошити, самостійні уроки, навчальні заходи, результати навчання, зразки зображень тощо). Його динамічні відгуки не лише позитивні, а й дають змогу побачити результат. Позитивна ефективність та розвиток. Поза роботами портфоліо має включати фотографії участі учня у заходах на свіжому повітрі та на свіжому повітрі, що дозволить дитині відчути себе частиною колективу та тим самим підвищити рівень соціалізації. Усі зібрані документи допомагають визначити ефективність плану особистого розвитку та уточнити його; Використовується в дискусіях щодо психологічного консультування та педагогіки під час спілкування з батьками.

Слід належним чином повідомляти про успіхи та невдачі батьків учнів забезпечити послідовність у навчанні. Можна порадити батькам, на що слід звертати увагу під час підготовки домашнього завдання. У повсякденному спілкуванні батьки повинні розповідати своїм дітям, як вони поводитися, що робили, що говорили, які моменти робили їх щасливими, а що приносило їм дискомфорт. Обговорення почуттів учнів має бути двостороннім, оскільки постійні відносини між батьками та помічниками полегшать період адаптації у класі, у школі, допоможуть у плануванні. Підходить для подальшої роботи із учнями. [26].

Асистент учителя повинен не лише підтримувати під час уроків, а й проводити з дитиною якнайбільше часу. Зручне особисте спілкування допоможе дітям навчатися найкращим чином, їхнім потребам, їхньому рівню спілкування з однолітками, усунути моменти негативної поведінки учнів, щоб вони могли брати участь. Приєднуйтеся до одного класу з без помічника.

Усі заняття для учнів ООП щоденно фіксуються асистентом у

відповідному щоденнику. У своєму щоденнику спостережень він записує основні аспекти поведінки учня (позитивні та негативні). Процес моніторингу психофізіологічного розвитку учнів є безперервним, у якому мета асистента – регулярно оновлювати інформацію про учня, оцінювати виконання планів особистісного розвитку.

Наприкінці першого та другого року навчання помічник вчителя складає звіт про виконану роботу з учнями, відзначаючи успіхи, та труднощі учнів з різних предметів. Ці звіти розглядаються на зборах, що проводяться щороку. Наприкінці другого семестру робота з учнями аналізується за один рік (короткий виклад короткострокових та довгострокових цілей, два роки, цілі) [46].

У процесі навчання асистент бере участь у заходах на відкритому повітрі та вдома відповідно до своїх здібностей, інтересів, навичок та здібностей, беручи до уваги свої прагнення, вік та психологічні особливості – емоційне благополуччя дітей. Щоденник дослідження включає проведення щотижневих освітніх інтерв'ю з учнями, вивчення його або її методології та збагачення його або її досвіду через співпрацю з (Центром навчання та реабілітації). , відвідувати районні та регіональні семінари, відвідувати курси підвищення кваліфікації.

Асистенти-асистенти вчителя бачать усю навчальну програму, планують повсякденну діяльність та майбутнє учнів, відстежують прогрес у галузі інтелектуальної власності, вносять відповідні коригування у роботу з учнями відповідно до докладного спостереження та аналізу всіх учасників інтегрованої освіти.

3.2. Зміст, форми і методи роботи асистента вчителя з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку

Важливе значення має участь батьків у забезпеченні успішності їхньої

дитини. Всі діти потребують підтримки сім'ї, а учні з особливими потребами часто потребують активнішої участі батьків не тільки на початкових етапах навчання, а й у випускних класах, на рівні школи та рівні вищої освіти. Батьки є постійними та рівноправними членами групи психолого-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами, що формується в освітньому закладі [31, с.18].

На думку психологів, процес взаємодії пов'язаний з прямим спілкуванням з людьми, які залучені до певних відносин, відносинами для поведінки з іншими: отримання відповідей, виконання домашніх завдань, розуміння чогось і таке інше. бути. Видно, що взаємодія – це процес прямої чи непрямой взаємодії об'єктів (у нашому випадку – вчителів та батьків), створення умов та відносин між ними. Взаємний перехід, співтворчість [12, с. 92].

Батьки – важлива частина виховної команди дитини. Для досягнення найкращих результатів дуже важливо налагодити позитивні відносини між членами цієї команди. Іноді батьки «стандартних» дітей не завжди хочуть бачити дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі дітей з обмеженими можливостями, у дитячих садках чи групах, де живе їхня дитина. вони вчаться.

Основні напрямки роботи зі створення педагогічної взаємодії помічників вчителя та батьків:

1. Підтримуйте фізичну форму дітей та пропагуйте здоровий спосіб життя.

2. Формування індивідуальних орієнтацій учнів з особливими освітніми потребами: усвідомлення своєї значущості у суспільстві, само-ідентифікація свого походження, інтерес до життя, людей та культурної культури, які сприяють розумінню загальнолюдських цінностей; Правосвідомість, толерантність.

Робота з педагогами та персоналом освітніх закладів для розуміння

особистісних особливостей дітей, виховання почуття відповідальності та ставлення до навчального процесу.

4. Робота з сім'єю – ефект її виховного потенціалу, коли об'єктом уваги виявляється не сама сім'я, а принципи її виховання. Необхідно вивчити сімейну атмосферу навколо дитини з особливими освітніми потребами, її взаємини із членами сім'ї [15].

Важливо, щоб помічник вчителя у спілкуванні з батьками дотримувався наступних правил:

- батьки та діти не повинні відчувати об'єкт навчання;
- робота з батьками має бути цілеспрямованою, планомірною та систематичною;
- методи цієї роботи мають відповідати науковим методам виховання дітей;
- Необхідно застосувати багато психолого-педагогічних підходів [32].

Сім'я - це стабільна складова у житті дитини, і вчителі та вихователі постійно змінюються.

Батьки охочіше розповідають про себе та своїх дітей професіоналам, яким вони довіряють

Моральні цінності, бажання та пріоритети батьків суттєво різняться, тому єдиної універсальної моделі роботи з сім'єю бути не може. Головне - допомогти батькам повірити у свої сили та здібності [31, с. 29].

Враховуючи особливості сімей з дітьми з особливими освітніми потребами, слід зазначити, що чим більше батьки беруть участь у основному житті, тим вищі шанси дитини на досягнення бажаного результату.

Інформація, якою можуть поділитися батьки учнів з особливими освітніми потребами, представлена на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Інформація, якою можуть поділитися батьки учнів з особливими освітніми потребами

Більшість батьків дітей з особливими освітніми потребами почуваються винними та скривдженими, коли вважають, що у них немає щасливого та мирного життя для своєї дитини. Такі батьки побоюються негативного ставлення до себе та своїх дітей. Вони насторожено ставляться до ідеї спільного навчання, вважаючи, що інші будуть сміятися з їхніх дітей, ображати і висміювати їх [42, з. 17]. Ці побоювання можна зрозуміти та прийняти. Тому одне з основних завдань освітніх закладів та інтеграційних центрів – допомогти батькам повірити у сили та здібності своїх дітей.

Роль батьків як членів команди психолого-педагогічного супроводу представлена на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Роль батьків як членів команди психолого-педагогічного супроводу

Одним із ключових аспектів виховання дітей є постійна передача вчителю важливої інформації, яка може вплинути на навчання дитини з особливими освітніми потребами. Важливий обмін інформацією може позитивно позначитися на освіті дитини, оскільки вона дозволяє вчителям адаптувати можливості навчання та знання конкретних випадків на вирішення делікатних предметних проблем [23, с. 17].

При вивченні дитини з особливими освітніми потребами помічник вчителя повинен насамперед звернути увагу на такі дані:

- Загальні відомості про батьків, інших носіїв мови;
- умови життя;
- виявляти інтерес до навчального процесу, до спільної роботи навколо дитини;
- соціальна адаптація сім'ї;
- загальні відомості про дитину (вік, інтереси, рівень освіти);

- Освітні можливості дитини (педагогічний рівень батьків) [18, с. 34].

Важливо, щоб батьки дітей з особливими освітніми потребами відігравали важливу роль у процесі планування особистого розвитку дитини, що в основному виявляється у наданні інформації про дитину, її або її країну народження та надання необхідної підтримки. Комплексний розвиток дітей для підтримки батьків у цьому відношенні є функцією вчителів, асистентів учителів, класних керівників, психологів навчальних закладів. Як пропозиції щодо підтримки (заохочення) за участю батьків підходять такі форми партнерства:

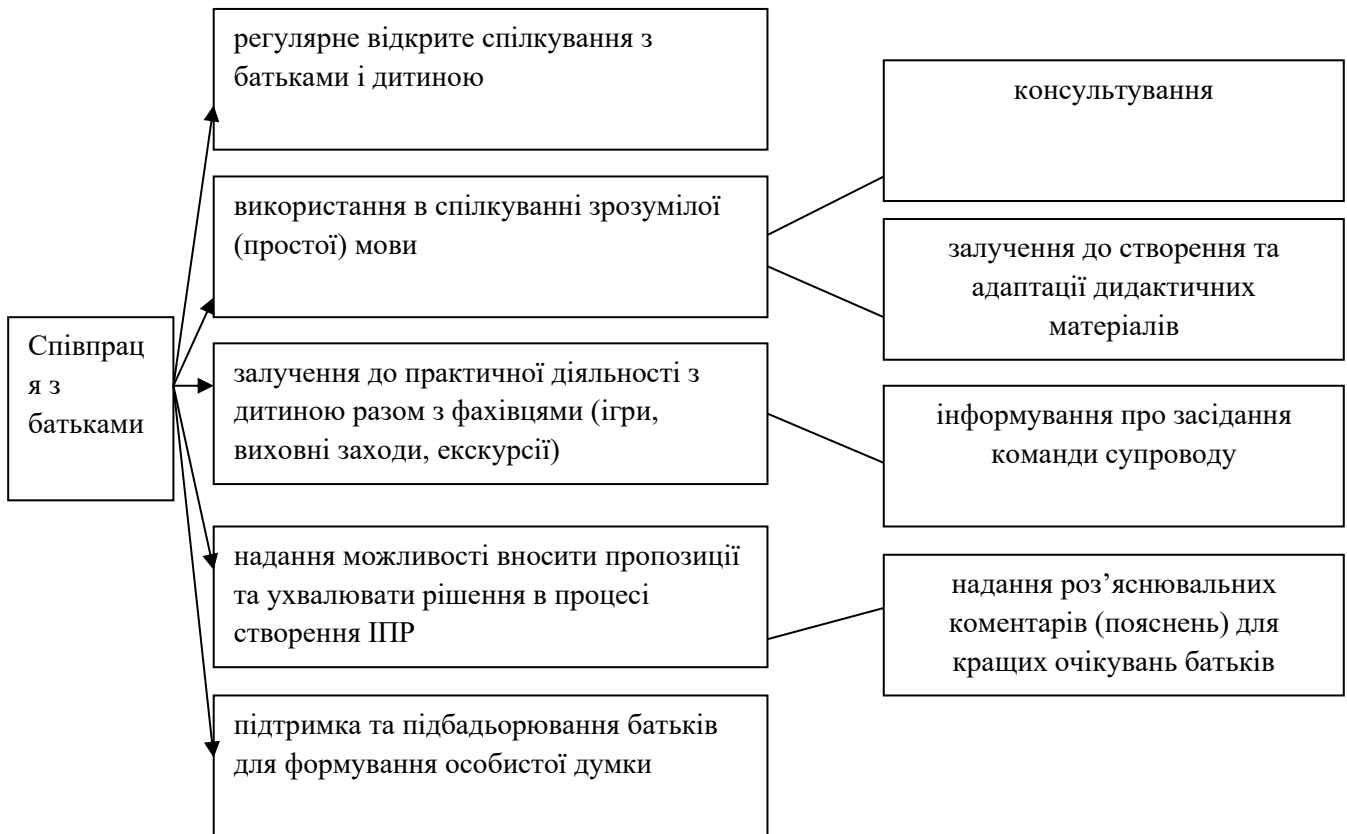

Рис. 3.3. Форми співпраці з батьками

Одним із ключів до забезпечення ефективного функціонування групи підтримки «Сімейна школа» є створення позитивних робочих відносин із батьками дітей, які навчаються в інклюзивному середовищі [32, с. 47]. Найкращий спосіб зробити це – зустрітися зі співробітником, який підтримує батьків, на початку процесу збору та встановити з ним регулярний контакт.

Освітнім установам необхідно максимально використовувати зустрічі батьків з вчителями та особистий обмін, щоб працювати разом та обмінюватися інформацією. Діти більш шанобливо ставляться до вчителів та персоналу, коли бачать, що їхні батьки схвалюють та підтримують їхні зусилля.

Модель інклюзивної освіти включає такий важливий аспект як педагогічна діяльність, орієнтована інтереси сім'ї.

Принципи педагогічної діяльності орієнтовані на інтереси сім'ї представлені на рис. 3.4.

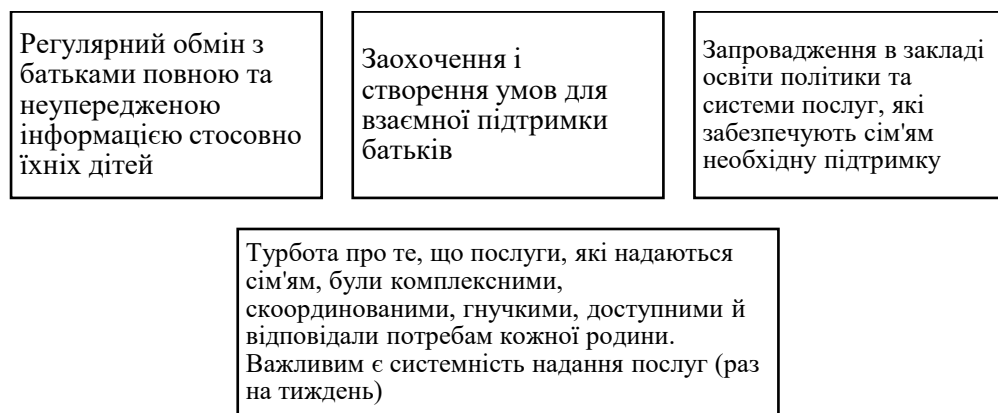

Рис. 3.4. Принципи педагогічної діяльності, орієнтовані на інтереси сім'ї

Причина ефективності педагогічної взаємодії та взаємовідносин - емпатія - розуміння емоційного стану, проникнення досвіду іншої людини у його суб'єктивний світ. Р. Річардсон розглядає співчуття як новий феномен людської свідомості, що виражається у здатності бачити світ очима іншої людини та розуміти її переживання та потреби. В цілому, ефективні відносини, мабуть, найважливіший фактор у взаємодії вчителя та батьків [1, с. 136].

Використання вчителями традиційних та нетрадиційних методів, а також різні форми взаємодії батьків та учнів з учнями з особливими освітніми потребами мають спільну мету – створити щастя для дітей, щоб усі дорослі увійшли до сучасного життя.

Основою педагогічної взаємодії є спілкування, оскільки саме спілкування є найважливішою умовою та засобом розвитку особистості. Один

із видів педагогічної взаємодії - спілкування між вчителями та батьками учнів. Ви можете побудувати партнерство тільки в тому випадку, якщо ви будете наслідувати ефективну комунікаційну стратегію.

Важливо, щоб помічники вчителя працювали з сім'ями, і в процесі психологічної та педагогічної освіти батьків для дітей з особливими освітніми потребами важливо побудувати ефективну систему спілкування, в якій обидві сторони (школа та будинок) стають рівними, та автономний партнерами. У забезпеченні загального розвитку дітей. Важливим є не комунікативний аспект цієї взаємодії, а взаємодія, сприйняття та визначення ефективних способів організації. Це форма спільного навчання, за якої вчитель та батьки учня є рівними суб'єктами освітнього процесу [29, стор 17].

Асистентам учителя ми надаємо рекомендації по роботі з батьками дітей з особливими освітніми потребами. З основу ми взяли рекомендації, розроблені Крістіаном Рівом (американським педагогом з питань інвалідності) [30]. Рекомендації представлені у Додатку Б.

Успішному партнерству помічників вчителя з батьками розкриваються такі шляхи:

- створення комунікації (індивідуально, у групах);
- залучення батьків до освітнього процесу.

Регулярні особисті зустрічі між асистентами, батьками та учнями з особливими освітніми потребами - це заняття, яке слід регулярно використовувати в інклюзивних класах, оскільки воно надзвичайно важливе для спілкування з батьками.

Висновки до розділу 3

Спільне навчання – це інноваційний метод організації уроків. Такий підхід забезпечує адаптивний процес навчання, який покращує якість освітніх послуг та стимулює зростання всіх учнів у класі. Переваги спільного навчання

полягають у здатності всіх учнів виконувати певні види роботи в години занять, урізноманітнити форми та методи навчальних матеріалів та ефективно керувати потребами. Відвідування учнів підвищує ефективність навчального процесу. Спільне навчання включає ретельну підготовку навчальних матеріалів, спільне планування уроків, узгодження методів і форм навчання, розуміння кінцевих результатів і вирішення загальних організаційних проблем.

Модель спільного навчання дозволяє вчителям та асистентам учителя самостійно розвивати та зміцнювати свої професійні педагогічні навички, розширювати свій арсенал методів та розширювати свої можливості для застосування свого досвіду та обміну ним з іншими професіоналами.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження, можемо зробити наступні висновки:

Інклюзивне навчання — це процес спрямований на врахування потреб всіх учнів шляхом підвищення їх участі в навчанні, в культурному житті та житті громади; на зменшення виключення в освіті та навчальному процесі. Метою інклюзивного навчання є покращання навчального середовища, в якому вчитель і учні відкриті до різноманіття, де гарантується забезпечення прав і потреб учнів, повага до їх здібностей та можливостей бути успішними.

Спеціальні професійні компетентності визначають здатність асистента вчителя ефективно здійснювати професійну діяльність у специфічних умовах інклюзивного навчання. Компетентність асистента вчителя включає сукупність взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного, когнітивного, операційного та рефлексивного.

Спеціальні професійні компетентності асистентів учителів – це інтегративне особистісне утворення, що зумовлює здатність здійснювати професійні функції у процесі інклюзивного навчання, враховуючи специфічні освітні потреби учнів і забезпечуючи включення дитини з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітнє середовище, та створення в закладі умов для її розвитку.

Вивчивши історичні етапи розвитку міжнародної інклюзивної освіти, зробивши досить детальний аналіз основних міжнародних освітніх, правових, нормативних, законодавчих актів та документів, що стосуються інклюзивного навчання, ми маємо системне розуміння, на яких саме засадах вибудована європейська система інклюзивної освіти в цілому.

Також міжнародний досвід вчить терпеливості і обережності в питаннях інтеграції. Вивчаючи зарубіжний досвід з метою збагачення практики української інклюзивної освіти, зазначаємо, що імплементація міжнародних документів, у тому числі й ухвалених ООН, у законодавство України

здійснюється на основі Конституції України та Закону України «Про міжнародні договори України».

З наведених вище міжнародних документів можна зробити висновок, що сучасне міжнародне законодавство визнає дітей з ООП активними суб'єктами права на освіту. Міжнародний підхід до цього питання базується на принципах доступності й обов'язковості освіти, рівності і відсутності дискримінації, права на якісну освіту. Наведені міжнародні документи є основою для розроблення національної нормативно-правової бази, яка сприяє виробленню політики щодо забезпечення якісної, безбар'єрної освіти дітей з ООП, організаційній перебудові освітньої галузі у напрямку впровадження інклюзивної освіти.

Посада асистента вчителя зорієнтована на ефективну реалізацію індивідуального навчально-виховного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Вона вимагає постійного саморозвитку та підвищення професійної компетенції шляхом поглиблення знань у сфері інклюзивного навчання.

Асистент вчителя веде спостереження за дитиною з особливими потребами, фіксує їх документально, а також слідкує за тим, щоб усі розділи індивідуальної програми були заповнені фахівцями та своєчасно оновлювались.

Ефективні стосунки між учителем та його асистентом формуються на основі спільної відповідальності та залежать від рівня порозуміння та довіри між педагогами, від того, наскільки чітко вони розподіли свої ролі та усвідомлюють їх. Успішна реалізація індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами значно утруднена, якщо комунікація між педагогом та асистентом відсутня.

Спільне викладання – це інноваційний підхід до організації уроку. Саме завдяки такому методу забезпечується індивідуалізація освітнього процесу, підвищується рівень якості освітніх послуг та стимулюється розвиток усіх учнів класу. Перевагами спільного викладання є можливість залучення всіх

учнів класу до того чи іншого виду роботи протягом уроку, урізноманітнення форм та методів викладання навчального матеріалу, ефективний моніторинг актуальних потреб учнів, підвищення ефективності освітнього процесу. Спільне викладання вимагає ретельної підготовки навчального матеріалу, спільного планування уроків, узгодження методів та форм викладання матеріалу, розуміння кінцевих результатів, вирішення загальних організаційних питань.

Моделі спільного викладання дають педагогам змогу саморозвиватись та підвищувати професійну педагогічну майстерність, збільшувати методичний арсенал, розширювати можливості застосування власного досвіду та ділитись ним з іншими фахівцями. Не варто покладатися лише на певну модель спільного викладання, їх доцільно комбінувати; кожна з них має переваги та труднощі у втіленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акатов Л. И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Гу - манит. узд. центр ВЛАДОС, 2003. 368 с
2. Алексеева В. І. Особистісно-орієнтовний підхід до дитини в умовах гуманізації освіти. Виховна робота в школі. 2009. № 8. С. 2-5
3. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.
4. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч-метод. посіб. / Дятленко Н. М., та ін., / за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
5. Афузова Г. В., Коротоножкін О. С. Застосування комп'ютерних технологій при порушенні оптико-просторового гнозису. Теорія і практика тифлопедагогіки: Інформаційний бюлетень. 2020. №22-23. С. 5-10.
6. Ашиток Н. Проблеми інклюзивної освіти в Україні. Людинознавчі студії. Педагогіка. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Випуск 1 (33). 2015. С. 4-11.
7. Бастуй Н. А. Діти й молодь із розумовою недостатністю в Україні та в світі. Соціальна політика і соціальна робота. 2004. №2-3. С.88-94.
8. Богданова І. М. Оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів на основі застосування інноваційних. Педагогіка і психологія. 1997. № 4 (17). С. 174–185
9. Буйняк М. Г. Психологічна готовність вчителів загальноосвітніх шкіл до інклюзії як умова ефективності навчання дітей з психофізичними вадами. Інклюзивна освіта: теорія та практика: Навчально-методичний посібник /за заг. ред. С. П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. С. 105-113.

10. Гармаш О. В. Право на спеціальну освіту дітей із розумовою відсталістю. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2003. №4. С.104-109
11. Гаяш О. В. Поради вчителям щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням: Методичні рекомендації. Ужгород: Інформаційновидавничий центр ЗППО, 2014. 108 с.
12. Гельвецій Клод Адріан. Про людину, її розумові здібності та її виховання. Перекл. з французької Валер'яна Підмогильного. К., Основи, 1994. 416 с.
13. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Л.: Надія, 2000. 255 с
14. Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч-метод. посіб. За ред. А. А. Колупасової. Київ: вид. гр. «А.С.К.», 2012. 360 с.
15. Демчук С., Куц А. Соціальна інтеграція неповносправних школярів із церебральним паралічем засобами фізичного виховання, Львів: Українські технології, 2003. 148 с.
16. Дмитрієва І. В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання: Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. 2016. URL: <http://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/dmitrijeva-ivkomandna-vzajemodija-fahivciv-u-procesi-individualnogo-suprovodu-ditini-umovah-inkluzivnogo-navchannja.html>
17. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. Київ: Педагогічна думка, 2007 р. 458 с
18. Дятленко Н. М. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.

19. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Ассистент вчителя в інклюзивному класі: Навчально-методичний посібник. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 250 с.
20. Єфімова С. М. Як зробити школу інклюзивною? Досвід проектної діяльності: метод. посіб. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. 152 с.
21. Закон України. Про повну загальну середню освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
22. Закон України Про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
23. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків. укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.
24. Інвалідність та суспільство: навч. посіб. Байда Л., Красюкова – Еннс О. та ін.; під заг. ред. Л. Байди, О. Красюкової-Еннс. Київ: видавн. поліграф. центр «Київський університет», 2012. 188 с.
25. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: навч-метод. посіб. Кол. авторів: Патрикеева О. О., та ін. під заг. ред.. В. І. Шинкаренко. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 110 с.
26. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навч. метод. посіб. Кол. упорядників: Патрикеева О. О. та ін. Під заг. ред. В. І. Шинкаренко. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. 96 с.
27. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб./ [Тоні Бут]; перекл. з англ. Київ.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.
28. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи / Колупаєва А. та ін.. Київ: Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 7. С. 17–22.
29. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. К., 2016. 68 с.
30. Інклюзивна освіта. Досвід Німеччини. URL: <http://nus.org.ua/articles/inklyuzyvna-osvita-dosvid-nimechchyny>

31. Інклюзивний простір. Практичні кроки. Спеціалізований тренінг для працівників освітньої сфери. К., 2017. 78 с.
32. Інклюзивний клас: асистенти вчителя допомагають учням з особливими освітніми потребами. URL: <https://studway.com.ua/inklyuzivniyklas/>
33. Карякина О. И. Основы реабилитации инвалидов : учебное пособие. Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 1999. 88 с
34. Колупаєва А. А. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник. К.: 2007. 128 с.
35. Колупаєва А. А. Навчальний курс „Вступ до інклюзивної освіти”; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. К.: [АТОПОЛ], 2010.
36. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
37. Колупаєва А. А. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в європейських країнах. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. К.: Університет «Україна», 2006. С.174-175
38. Кравець Н. П. Літературні ігри і виховання розумово відсталих учнів як активних читачів. *Актуальні питання корекційної освіти*. Педагогічні науки: Збірник наукових праць / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Вип. V. В 2-х т., том I. Кам'янець-Подільський: ПП. Медобори2006, 2015. С. 155-173.
39. Кравець Н. П. Сторітеллінг як технологія творчого розвитку учнів з інтелектуальними порушеннями на уроках літератури в умовах спеціального та інклюзивного навчання. *Topical issues of pedagogy: Collective monograph*. Edizioni Magi, Roma, Italy, 2019. PP. 80-102.

40. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навч.-метод. посіб. / Софій Н. З., А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда та ін.: за заг. ред. Даниленко Л. І., К.: 2007. 128 с.
41. Методичний посібник. Основи інклюзивної освіти: навч. метод. посіб. / МОН молодь спорту України, НАПН України, Ін-т спец. Педагогіки/під заг.ред. А. А. Колупаєвої. Київ: вид. «А.С.К», 2012. 308 с.
42. Навчально-методичний посібник «Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів», 2018. 174 с.
42. Національний освітньо-науковий глосарій. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 524 с.
43. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017.
44. Огляд ролі асистентів учителів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта: посіб./ Чернобой Е., Красюкова-Еннз О. Київ: Паливода А. В., 2012. 32 с.
45. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. Навчально-методичний посібник / Компанець Н. М., Луценко І. В., Коваль Л. В. Київ: Видавнича група «Атопол», 2018. 100 с.
46. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с.
47. Особливі діти в умовах загальноосвітньої школи (досвід закладів освіти Дніпровського району м. Києва). Практично-методичний посібник / Упорядник Сидоренко Н.А. К.: РНМЦ Дніпровського району, 2015. 64 с.
48. Островська К. О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 110 с.
49. Паливода А. В. Інклюзивна освіта. Посібник для батьків. Досвід Канади: посіб. Київ. 2012. 120 с.

50. Підтримай себе – підтримай дитину: путівник для батьків дітей з особливими потребами / Методичні матеріали / Авторський колектив проекту «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 34 с.
51. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ ТОВ "Агентство "Україна", 2019. 300с.
52. Працюємо разом: дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків. Досвід Канади: посіб. Київ: Паливода А. В., 2012. 50 с.
53. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс і наук.-метод. посіб. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 168 с.
54. Сварник М. Інклюзивна освіта в Україні: попередній аналіз ситуації / Інклюзивна освіта. Збірник матеріалів проекту. Київ.: 2013. URL: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/31>
55. Софій Н. Демократична освіта – освіта без упереджень та стереотипів. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство. Київ, 2000. С. 10–14.
56. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали. укладач Н. З. Софій. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70 с.
57. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: метод. посіб. / за заг. ред. Н. З. Софій, Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 66 с.
58. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навч-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2012. 120 с.
59. Хамініч С. Ю., Переверзева О. В. Інклюзивна освіта в контексті інноваційного розвитку України / С. Ю. Хамініч, О. В. Переверзева. URL: http://confcontact.com/2013_03_15/35_Haminich.htm

60. Хіля А. В. Арт-терапія як засіб підготовки дітей з функціональними обмеженнями до самостійного життя. Збірник наукових праць Вінницького держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія, 2017. С. 142 -147.

61. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник Ш 37. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

62. WYCHOWANIE I NAUCZANIE INTEGRACYJNE Materiały dla nauczycieli i rodziców Wybór tekstów i opracowanie Jadwiga Bogucka i Małgorzata Kościelska Społeczne Towarzystwo Oświatowe, Warszawa 19

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета асистента вчителя в інклюзивному класі

Шановний колего!

Просимо Вас відповісти на питання нашої анкети (анонімно). Опитування проводиться з метою збору інформації для написання кваліфікаційної роботи. Просимо вибрати варіант відповіді.

0. Зазначте, будь ласка, Ваш педагогічний стаж

- 0.1. До 5 років
- 0.2. 5 – 10 років
- 0.3. 10 – 20 років
- 0.4. 20 – 30 років
- 0.5. Більше 30 років

1. Який Ваш стаж роботи на посаді асистента вчителя?

- 1.1. до 1 року
- 1.2. 1 – 2 роки
- 1.3. до 5 років
- 1.4. 5 - 10 років
- 1.5. більше 10 років

2. Укажіть, будь ласка, Вашу освіту

- 2.1. вища педагогічна
- 2.2. вища непедагогічна
- 2.3. середня спеціальна

3. Укажіть, будь ласка, Ваш ступінь освіти

- 3.1. молодший спеціаліст
- 3.2. молодший бакалавр
- 3.3. бакалавр
- 3.4. магістр
- 3.5. спеціаліст

4. Скажіть, будь ласка, які особливі освітні потреби має дитина (діти), яку(их) Ви супроводжуєте? (допишіть, будь ласка)_____

---

5. Скільки дітей з особливими освітніми потребами Ви супроводжуєте?

- 5.1. 1
- 5.2. 2
- 5.3. 3
- 5.4. більше 3

6. Наскільки Вам вдається забезпечити безбар'єрний простір у класі для дитини з особливими освітніми потребами?

- 6.1. Повністю вдається
- 6.2. Більше так, ніж ні
- 6.3. Вагаюсь з відповіддю
- 6.4. Більше ні, ніж так
- 6.5. Зовсім не вдається

7. Оцініть, будь ласка, ефективність спільного викладання з учителем Вашого класу

- 7.1. Повністю ефективно
- 7.2. Більше так, ніж ні
- 7.3. Вагаюсь з відповіддю
- 6.4. Більше ні, ніж так
- 6.5. Зовсім не ефективно

Дякуємо за Ваші відповіді!

Додаток Б**Пам'ятка для асистентів учителя**

1. **НАДАВАЙТЕ ЧІТКУ ІНФОРМАЦІЮ, ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ В КЛАСІ.** Зрозуміло, що тут йдеться не про дії інших дітей чи вчителя – ми всі пам'ятаємо про конфіденційність і професійну етику. Однак візьміть собі за правило регулярно надавати батькам інформацію про те, що їхня дитина зробила, що в неї/нього вдалось, а над чим ще треба попрацювати. Що саме зараз вивчають діти всього класу (у цьому вам може допомогти форма “Школа – Дім”).

Ця інформація допоможе батькам зрозуміти, над чим потрібно працювати вдома і як допомогти дитині стати більш успішною в класі.

2. **ПЕРЕДАВАЙТЕ БАТЬКАМ ПРИКЛАДИ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ.** За правилами НУШ, не варто навантажувати дітей домашнім завданням, однак коли йдеться про дитину з особливими освітніми потребами, пріоритетом має бути успішність дитини в колективі (для цього шкільний матеріал потрібно повторно опрацювати вдома, можливо, навіть “проходити” наперед – залежно від труднощів, з якими стикається дитина під час навчального процесу) та розуміння того, що школа – це середовище для узагальнення, більшості навичок батьки мають навчити дітей удома.

3. **ГОВОРІТЬ БАТЬКАМ ПРО УСПІХИ: ЇХНЯ МОТИВАЦІЯ – ЦЕ РУШІЙНА СИЛА ВСЬОГО ПРОЦЕСУ.** Коли ми найчастіше контактуємо з батьками? Коли щось трапляється. Будь-яка людина (і дитина зокрема) буде вмотивована до роботи, якщо її хвалити.

У цьому випадку успіхи дитини – це успіхи батьків. Тому, не зважаючи на вашу зайнятість, знайдіть час зробити два-три фото успішно виконаного завдання. Чи надішліть мамі коротке повідомлення про досягнення на уроці математики. Вам потрібно, щоб батьки були у вашій команді, а найкращий спосіб цього досягнути – розділити з ними успіх.

4. ПОВІДОМЛЯЙТЕ ПОГАНІ НОВИНИ ОСОБИСТО. Наприклад, в учня був поганий день – найгірший з тих, що ви пам'ятаєте. Знайдіть час поговорити з батьками після уроків. У крайньому випадку – зателефонуйте. Потрібно детально описати все, що відбувалось за день. Також варто зазначити, що ви (учитель / асистент учителя) плануєте робити далі для подолання труднощів, які виникли у дитини.

Батьки знають, що «погані» дні можливі, у них вдома вони теж трапляються. Питання в тому, що ми можемо з цим зробити? Розмова про «поганий» день сама по собі не вирішить проблему. Батькам буде набагато спокійніше, якщо ви озвучите, що саме ви будете робити в майбутньому.

5. ЗБЕРІГАЙТЕ КОПІЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКУ ВИ НАДСИЛАЄТЕ ДОДОМУ. Записки для батьків та форми зворотного зв'язку – це документи, які допомагають встановити, що й коли ви сповіщували батькам. Часто це джерело матеріалу про те, ЯКІ події та КОЛИ відбувались протягом дня.

Якщо ви не зберігаєте копії, ви не зможете відповісти на запитання, що і коли ви говорили батькам. Але ці дані можуть вам знадобитись.

6. НЕ ДОЗВОЛЯЙТЕ, ЩОБ З БАТЬКАМИ СПІЛКУВАВСЯ ТІЛЬКИ АСИСТЕНТ ДИТИНИ. Хоча ця посада ще не повністю прописана в українському законодавстві, усе більше родин користуються послугами приватно найнятих фахівців, які супроводжують дитину з особливими освітніми потребами в школі – індивідуально. Такі люди називаються асистентами дитини і мають чітке завдання – супроводжувати і допомагати тільки дитині, з якою вони працюють.

Якщо такий фахівець працює у вашому класі – вам пощастило, тому що дитина може отримувати індивідуальний супровід тоді, коли їй це потрібно. Однак є ризик одностороннього бачення ситуації в класі. Тому якщо ви вчитель або асистент учителя – знайдіть час і поспілкуйтесь з батьками особисто. Це потрібно для того, щоб вони мали кілька джерел інформації стосовно успіхів та труднощів своєї дитини.

Також учитель має усвідомлювати, що відбувається з дитиною. Тобто отримувати актуальну інформацію від асистента дитини «та асистента вчителя. Отже, УСІ мають працювати спільно. Батьки ж мають отримувати інформацію як готовий продукт співпраці фахівців.

7. НЕ ЗВОДЬТЕ ВСЕ ДО ПОНЯТЬ «ХОРОШИЙ» / «ПОГАНИЙ» ДЕНЬ. Одна мама назвала це «системою смайликів»: «Якщо я отримую зі школи тільки смайлик, що посміхається чи тільки сумує, – для мене це не несе жодної інформації». Вона має рацію – має бути деталізація, а не загальні фрази.

8. НІКОЛИ НЕ ПРИХОВУЙТЕ ПОГАНІ НОВИНИ ВІД БАТЬКІВ. Дуже важливо інформувати батьків про те, що насправді відбувається в школі. Якщо ви говорите, що все нормально, а насправді це не так – у майбутньому це призведе до неприємностей та непорозумінь.

9. НЕ КОРИСТУЙТЕСЬ ПРАВИЛОМ “Я ПОЧНУ РОЗМОВУ, ТІЛЬКИ ЯКЩО МЕНЕ ЗАПИТАЮТЬ”. Будьте проактивним (діяти ще до початку поведінки). Так само, як це працює в роботі з поведінкою учнів, в організації роботи класу – це дієво і в побудові взаєностосунків з батьками. Якщо ви чекаєте, коли батьки звернуться до вас із запитанням – ви чекаєте занадто довго. Спрямовуйте батькам інформацію та просіть про зворотний зв’язок. За кожної нагоди наголошуйте на важливості підтримки взаємної комунікації.

10. НЕ ОЧІКУЙТЕ, ЩО БАТЬКИ БУДУТЬ РОЗПОВІДАТИ ВАМ АБСОЛЮТНО ВСЕ. ЗАВЖДИ ЗАЛИШАЙТЕ ЇМ МІСЦЕ ДЛЯ ПОМИЛКИ ЧИ НЕДОМОВКИ. Життя батьків дітей з особливими освітніми потребами не менш напружене за ваше. Крім того, у батьків можуть бути свої перестороги та причини не надавати вам усю інформацію. Інформація про дитину часто зачіпає частину їхнього (родинного) особистого життя.

В інклюзивному освітньому середовищі співпраця з батьками здійснюється у таких напрямках, як:

- обстоювання прав дитини в усіх інстанціях освітнього маршруту — в ІРЦ, у закладі освіти;

- участь батьків у команді психолого-педагогічного супроводу;
- співпраця з педагогом щодо регулярного надання інформації з прогресу в навчанні та розвитку дитини з ООП.